

HET ZILVEREN JUBILEUM VAN DE COÖP. ZUIVELFABRIEK TE WORKUM¹

In een groote tent smaakvol versierd door de heeren Wielenga, van Koudum, en v. d. Meulem van Workum, met een schat van bloemen en fraaie bloemstukken van leden, vrienden en verwante verreenigingen, begon gisternamiddag te ruim 3 uur het feest van de groots coöperatieve zuivelfabriek, waarop Workum trotsch is.

Onder een slagregen kwamen de leden met hunne dames in auto's, rijtuigen of te voet aan en weldra gaf de groote ruimte plaats aan honderden, die onder luid gekout wachtten op de dingen, die komen zouden. Thee werd geschonken, gebak en versnapering aangeboden en tegen 4 uur opende de voorzitter van de feestcommissie de feestelijke bijeenkomst met een woord van welkom aan alle gasten, inzonderheid aan den burgemeester Wagenaar, de aanwezige leden van het bestuur van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland en de bestuursleden van zusterverenigingen uit Koudum, Warns, Hemelum, Balk en Heeg. Van een stapel telegrammen en brieven, er kwamen er hoe langer hoe meer, werd er slechts één voorgelezen, n.l. de gelukwensen van den oud-minister Posthuma mede namens den F. N. Z.

Volgde een historisch overzicht der fabriek door den jubileerenden voorzitter. den heer S. J. IJBEMA.

Zelf de geheele geschiedenis meegemaakt hebbende, kon dit overzicht niets zijn dan mededelingen van persoonlijke herinnering. De geschiedenis van de stichting en de tegenwerking daarin ondervonden werd uitvoerig behandeld. Begonnen zou worden met minstens 800 koeien, terwijl de fabriek zou worden ingericht voor het verwerken van de melk van 2000 koeien. De acte van oprichting op 5 Januari 1900 in hotel Ketelaar gepasseerd, werd nog eens voorgelezen. Van de 25 oprichters zijn nog 14 in leven. Door opstaan en eerbiedige stille werd hulde gebracht aan de overledenen.

In het eerste jaar werd verwerkt 1.864.505 K.G. melk, waarvoor uitbetaald werd f 71.654,90. In het laatste jaar ruim 10 miljoen K.G., waar voor uitbetaald werd f 1.033.800. Geproduceerd werd 267.000 K.G. boter en 700.000 K.G. kaas. De volgende cijfers geven enig idee van de belangrijkheid der fabriek. Verwerkt werd in het tijdperk 1900 – 1925 215.699.028 K.G. Melk, gemaakt 5.455.138 K.G. Boter en 14.500.000 K.G. kaas. Aan melkgeld werd uitbetaald f 16.503.119, aan werkklonen f 617.922. voor melkvervoer f 4.57.256.

---

¹ In Workum was in 1925 ook een particuliere fabriek. In 1889 opgericht door Tjebbes en Co. In 19xx als N.V. „Kaas en Roomboterfabriek Workum”. In 1938 verder als Lijempf fabriek. (LC. 22 febr. 1949 60 Jr.) In 1955 overgenomen door CCF. en gesloten.

Na dit historisch overzicht volgde de feestrede van den heer P. Kooistra, secretaris van den Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Friesland. Uit den aard der zaak bepaalde spreker zich tot een verhandeling over de werking van den Bond. Het ontstaan van de fabriekmatige zuivelbereiding was een noodzakelijk gevolg van de malaise, waarin men geraakt was. Wars van vereenigingsleven leefde de boer van voor 40 jaren op zich zelf. Een geestige schets van het leven van dien boer werd gegeven. Volgde de groote verandering in het bedrijf, eerst door de particuliere fabrieken, spoedig gevolgd door de oprichting der coöperatieve, noodig om den boer zelf medezeggenschap te geven in het bedrijf. Opggericht werd de Friesche bond van coöperatieve zuivelfabrieken, die uitmuntend gewerkt heeft tot verheffing van het zuivelbedrijf. Door die organisatie, die thans 55 fabrieken omvat, werd bereikt:

1. dat de techniek van de zuivelbereiding nergens hooger is opgevoerd dan in Friesland;
2. dat de kwaliteit van boter en kaas is verbeterd. Onze producten hebben op de wereldmarkt hun goeden naam heroverd;
3. er is eene aanmerkelijke verhooging in het vetgehalte der melk. In 1910 gemiddeld 3.1 proc., in 1924 bedroeg dit gemiddelde 3.35 proc. waardoor de opbrengst van denzelfden veestapel met 1.5 miljoen K.G. is vermeerderd. Ook de gemiddelde kwantiteit is verhoogd.
4. betere zorg voor den gezondheidstoestand van het v, t.b.c. Bestrijding;
5. meer zorg voor billijke verdeeling van het melkgeld. Elk het zijne. Geen andere factoren mogen in het spel zijn dan zuivere melkwaarde.

Vervolgens gaf spreker in algemeene trekken zijn idee over de Workumer fabriek en diens bekwamen directeur. Dat oordeel was gunstig. Workum ging nooit over één nacht ijs. Men was er steeds goed koopman. De naam „de Goede Verwachting”, was uitstekend gekozen. De verwachting is niet beschaamd.

Na deze pittige, soms humoristische, dan weer hoog ernstige rede, volgden volgens programma eenige „diversen”. Die „diversen” bleken te zijn: a. Eene schitterende huldiging van den voorzitter, den heer S. Ijbema, door den voce-voorzitter, den heer H. v. d. Gaast. Met hartelijke bewoordingen werd als huldeblijk een fraai tegeltableau van Makkumer fabriekaat aan den kranigen voorzitter, den onvermoeiden strijder voor de belangen der coöperatie aangeboden.

b. Huldiging van den directeur, den heer J. Feikema. Met groote waadering werd over diens beleid gespren. De keuze in 1900 was een goede geweest. Aan dezen jubilaris werd eenzelfde geschenk aangeboden.

Den hoer G. Ketelaar. mede jubilerend als oud-commissaris, plaatvervangend bestuurlid en bestuurslid, werd een zilveren sigarenbakje met inscriptie aangeboden.

Natuurlijk volgden dankbetuigingen voor de huldiging en de aangeboden geschenken, vergezeld van ovaties en gejuich op de klanken van de muziek van het ijverige orkestje uit Leeuwarden.

Een mooi oogenblik volgde toen het lid der feestcommissie, de heer S. Westendorp, hulde en dank bracht aan de echtgenoten van de drie hoofdmannen. Ook zij hadden gedurende een kwarteeuw daadwerkelijk steun verleend aan de coöperatie Uil volle erkentelijkheid werd aan de drie dames elk een fraai bouquet in vaas op zilveren voet aangehoden.

Niet onvermeld mag blijven een toespraak van BURGEMEESTER WAGENAAR met gelukwenschen namens het gemeentebcstuur en goede wenschen voor de toekomst der vereeniging.

Vervolgens werd nog een kernachtig en ernstig woord gesproken door den heer A. A. BAJEMA, als bestuurslid van den bond en als afgevaardigde van de zustervereeniging te Warns, waarna ver over den bepaalden tijd de eerste bijeenkomst afgesloten werd.

Leden en dames konden in de pauze de electricch gedreven fabriek bezichtigen. Om acht uur des avonds werd het feest Voortgezet.

Tweede deel

Het Zilveren jubileum van de zuivelfabriek te Workum.

(Vervolg van het Derde blad).

's-Avonds was de feesttent voller dan ooit. De „jongerein” was nu in grooten getale opgekomen om te genieten en te doen genieten. De feeststemming zat er in. Begonnen werd met de huldiging van G. Schakel, Kl. Ketelaar en Romke Hengst, leden van het personeel der fabriek sinds de oprichting. Op het podium werden zij hartelijk toegesproken door den – directeur - heer FEIKEMA en geprezen wegens ijver, toewijding en inspanning. Zij ontvingen elk een fraai etui met zilveren couvert en inscriptie, hun aangeboden als blijk van waardeering voor hun trouwe plichtsbetrachting.

Volgde een woord van innigen denk van den oudsten zoon van den directeur den heer FEIKEMA Jr., voor het „geweldige feest” heden gevierd. Hartelijke woorden werden gewijd aan den heer IJbema, die altijd een persoon van gewicht was geweest in zijn ouderlijk huis. Het feest demonstreert het resultaat van een 25-jarigen ontwikkelingsgang. De jeugd werd opgeroepen, om voort te zetten en te voltooien wat de ouders in deze kwarteeuw gewrocht hadden.

De heer M. BRANDSMA. oud-bestuurslid, mocht niet nalaten eenige hartelijke woorden te richten tot het bestuur en de leden en aan te sporen tot voortzetting in deze richting.

Weer aanbieding van geschenken als blijken van hooge waardeering.

Thans waren het geschenken van het personeel aan de heeren IJbema, Feikema en G. Ketelaar, aangeboden bij monde van den bedrijfsleider VAN DIJK. Ook de drie jubileerende werklieden werden kameraadschappelijk toegesproken en met

een passend geschenk bedacht. Zoo zou men kunnen voortgaan, maar het werd meer dan tijd voor de opvoering van Schuitmakers revue.

„Yn 't silveren ljocht” had heel wat reputaties gevraagd van de ongeveer 100 uitvoerenden. Nu zette een schitterende uitvoering op een pracht tooneel met kunstig afwisselende verlichting de kroon op het werk het werk. Het was een verassing voor de aanwezige ouders hun kinderen in staat te zien zoo iets schoons weer te geven. Hoofdpersonen en groepen, allen hebben getoond, dat het hier geld een grootsche huldiging van de feestvierende vereeniging. Ook de kinderschaar, de hoop der toekomst, verdient een woord van dank voor haar aardig spel. Het was een genot die mooie tableaux te zien, voorgesteld door dat jonge goed

Ziehier den korten inhoud van de revue

De hoofdpersonen zijn: De Tiid, Unkinde, Woarkum, en De Goede Verwachting. Het stuk vangt aan met den sluimer van het volk. Dit wordt echter gewekt door den komenden dag die van nieuw leven spreken zal. De Tiid deelt dit mede, maar Unkinde waarschuwt tegen dat nieuwe licht en wil alles houden zoo als 't is. De Tiid zegt, dat er altoos wisseling plaats had, door alle eeuwen heen en laat nu een beeld zien van het oude boerenbedrijf (de tsjernherne út 1860) Men hoort den zang der tijden, die van altijd-durende wisseling getuigt. Verheugt roept Woarkum het volk op als het den Morgenstond aanschouwt en blijde gaat men den nieuwen dag tegemoet, de verlossing der boerenstand uit kommer en druk. Het eerste deel eindigt dan met de huldiging van de pasgeborene „Goede Verwachting”, die als blijk van het eerdrachtig willen en werken, voorspoed en kracht met zich mede brengt.

In het tweede deel zijn we verplaatst in de malaise-tijden en zien we hoe Tiid een beeld oproept van het boerenbedrijf der tachtiger jaren toen men nog wars stond tegenover de coöperatieve fabriekmatige zuivelbereiding. Maar de Tiid, die alles zag en ziet, ziet ook den groei der ideeën. En zoo wordt het volk gedreven naar den huidigen tijd, die met zich mede bracht de thans 25 jarige Goede Verwachting. Allen, melkers, mieren, boerrefammen, fabrieklue, allen die niet het boeren bedrijf annex zijn, maken zich thans op om de 25.jarige te huldigen.

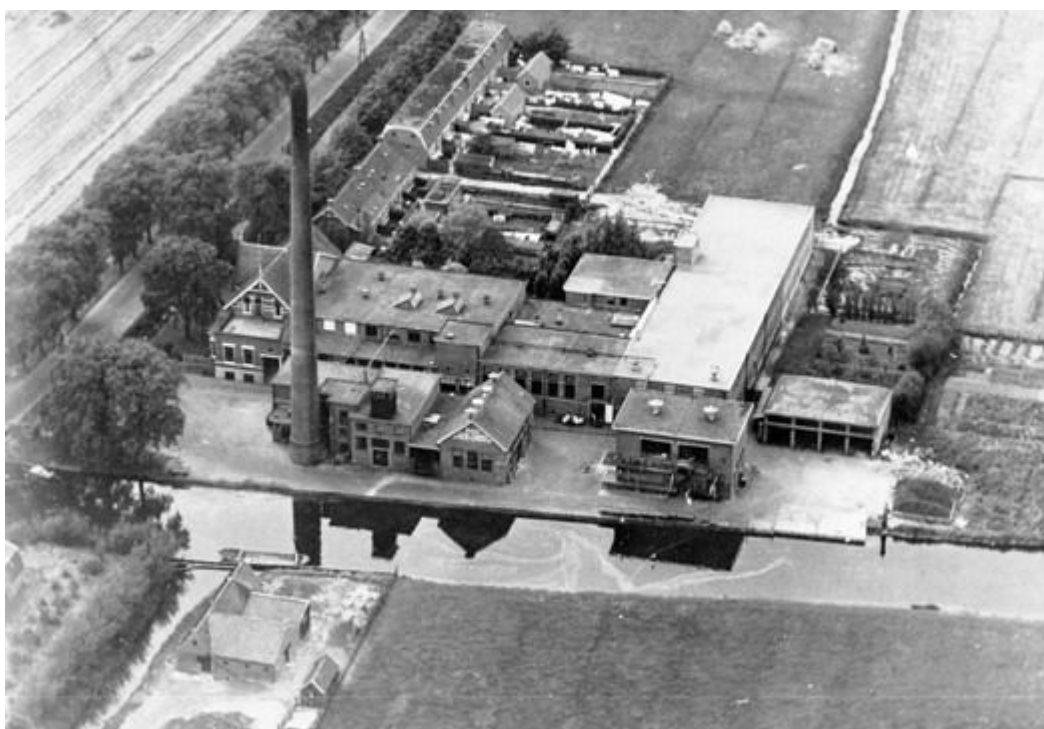
En zoo zien we dan de Goede Verwachting te midden van hare vereerders, bejubeld en gehuldigd. En achter haar en aan haar zijde staat De Goede Utslach.

Met een toespraak door de Tiid en een oproep aan „de jongerein”, eindigt het stuk in een algemeen huldeblijk (Apotheose) ter eere van de Jubilaresse.

Het was goed gezien van de feestcommissie om een viertal kransen en een bouquet uit te reiken. Zij waren meer dan verdiend door de drie hoofdpersonen, den leider van het zangsel, den heer Gerritsma van Bolsward en door de ijverige pianiste. Het was een aangename en dankbare taak voor den heer Schotanus, deze bekroning. De ovaties waren niet van de lucht. De jongedame, die „de goede verwachting” voorstelde behoefde geen bloemen. Zij was zelf de koningin der bloemen in haar keurige kleedij en met haar vriendelijk gelaat. Het was lang na

middernacht toen onze verslaggever de feestzaal verliet, doch urenlang werd het feest voortgezet en den geheelen nacht rolden de auto's door Workum met huiswaarts kerende gasten.

Het feestcomité heeft de zaak groots aangepakt. Het heeft veel aangedurft. Het werk is met succes bekroond. Het zilveren jubileum van „De goede Verwachting” zal onvergetelijk blijven voor bestuur en leden en hunne kinderen.

Luchtfoto 'De Goede verwachting' jaren 50

Bron: boekje 75 jr DGV - 1975

Aan verwachtingen voldaan

Vijftig jaar De Goede Verwachting

Het markantste feit uit de vijftigjarige geschiedenis van de Workumer Coöp. Zuivelfabriek „De Goede Verwachting”? De directeur, de heer R. A. Bouma, hoeft zich niet lang te beraden. Dat was toen 23 boeren hun melk niet mochten leveren aan de plaatselijke niet-coöperatieve fabriek, omdat deze boeren met plannen voor een eigen fabriek rondliepen. Zij hielden de kop er voor en op 4 October 1900 kwam er een eind aan lange reizen naar verre fabrieken. In een eigen bedrijf begonnen ze de zuivelproductie.

S. Ypma wat in die dagen de grote figuur in deze coöperatie. Twintig jaar lang draaide de zaak om hem.

Na vijftig jaar is de controverse tussen vrij en niet-vrij of, zoals andersdenkenden zeggen, tussen niet-vrij en vrij nog een belangrijk element in het bestaan van de coöperaties. In het laatste jaarverslag van De Goede Verwachting staat het zo:

„Een andere veehouder heeft de melklevering gestaakt, omdat hij de druk van zijn landheer niet langer durfde weerstaan. Hierdoor is het aantal „vrije boeren” met één gestegen”.

Met 37 leveranciers en 700 koeien werd op 4 Oct. begonnen. Vandaag wordt dit feit door 250 leden (met ten naaste bij 5000 koeien) herdacht. Ondertussen is de fabriek met die van Bergum de grootste, d.w.z. de meeste melkverwerkende van de coöperaties in Friesland geworden. Wanneer men per trein langs Workum komt ziet men haar liggen dicht bij het station een eind buiten de stad.

Deze coöperatie was weliswaar niet een nakomertie, maar ook niet een van de eerstelingen. De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken had bij de oprichting van de Workumer fabriek al bijna vijftig leden. Er was dus reeds heel wat kennis vergaard toen de eerste directeur, de heer J. Feitsma, startte met de bestuursleden S. J. Ijpma, voorzitter, S. A. Elgersma, Tj. Westendorp, M. K. Hijlkema, M. Brandsma, F. A. de Boer en C. Tjebbes en met de financiële steun van de Workumer burgerij. Van deze bestuursleden is de heer M. Brandsma de enige, die de heuglijke dag kan meemaken. De heer A. Lootsma, een van de medeoprichters, is ook nog in leven.

Heuglijk en heuglijk is twee, zegt men populair filosofisch. Ligt het eerste dan in de „vijftig”, die voorbij zijn, zo in de trant van: dat hebben we maar weer gehad. het tweede ligt in de toekomst en die lijkt voor de fabriek niet zo gek. Er is een reële bestaansbasis met een melkaanvoer van ruim twintig miljoen kilo per jaar.

Dit cijfer is iets geflatteerd voor het afgelopen boekjaar, omdat dit werd verlengd van „nije” tot „álde Maeije”. De meeste zuivelfabrieken sluiten n.l. op 12 Mei de boeken af. De outillage van de fabriek is „bij” zoals dat heet, wanneer het nieu-

we kaaspakhuis geheel klaar is, de poedermachine en de karn geplaatst zijn. De bedrijfskosten bij de fabriek per 100 kg melk waren f2,40, wat bij een gemiddelde van f 2,65 der bondsfabrieken heel gunstig is. Het vetgehalte van de melk was 3.94 procent, d. i. bijna een half procent boven het Nederlands gemiddelde, niet veel beneden het stamboekgemiddelde en boven het gemiddelde van de andere bondsfabrieken, dat 3.88 procent was.

Een van de belangrijkste eigenschappen voor de volkshuishouding die een coöperatie heeft, is wel dat de leden gezamenlijk maatregelen nemen, die pas indirect van belang zijn voor de fabriek. Bij de t.b.c.-bestrijding is dit o.a. tot uiting gekomen. Die band tussen boer en fabriek is aldus vastgelegd op een Makku-mer wandbord, dat de leden is toegezonden:

*„Goed is de forwaching, mar goed
ek it lean,
der't boer en febryk as ien wit' to stean”.*

Deze dichtregels zijn van de secretaris van de bond, ir. P. Stallinga. Ook de heer Bouma, die in 1929 de heer Feikema opvolgde, heeft zich er aan gewaagd. Het was hem niet meegevallen. Vooral het rhythme was er moeilijk in te krijgen. Het volgende vinden de bezoekers van de beide feestavonden op hun programma:

*„Fyftich jier fan kooperaesje
fan krewearjen stoer en dreech
hat forwaching net biskamme
brocht de boerestán omheech”.*

Uit het „krewearjen” blijkt wel, dat het niet altijd van een leien dakje is gegaan. Begonnen werd met een melkprijs van f 4,41 per 100 kg, die langzaam omhoog liep tot de eerste wereldoorlogen in 1918 en 1920 een record-hoogte haalde van ruim f 13,50. Langzaam zakt de prijs dan weer tot men in de crisisjaren '34-'35 precies een cent boven het begin is. Ook daarna een gestadige stijging, die tenslotte geaccentueerd wordt door de waardevermindering van het geld en de voedselschaarste.

In '41-'42: f 11,12 per 100 kg:

'45-'46: f 18,98;

'48-'49: f 23,39;

'49-'50: f 22,70.

In het laatste jaar een daling dus van een halve cent. Het zijn juist deze cijfers, die globaal genomen voor alle fabrieken gelden; zij duiden het wel en wee van Friesland aan

De mensen, die vanavond de toespraken namens de fabriek in ontvangst nemen, zijn de volgenden: D. S. Bokma, voorzitter, W. Tijsma, vice-voorzitter, M. v. d. Zijpp, secretaris, G. Ketelaar, W. Westendorp, H. Schrale en E. v.d. Valk.

De directeur, die een bekende persoonlijkheid is in de Friese zuivelwereld - hij was o.a. voorzitter van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken - maar die zich we-

gens zijn gezondheid in acht moet nemen, had reeds een historisch overzicht op zijn bureau liggen. Een van de gedenkwaardigste feiten uit dit overzicht zal wel zijn het bezoek, dat koningin Juliana met prins Bernhard aan de fabriek bracht tijdens hun jongste tocht door Friesland en waarbij de heer Bouma hen inwijdde in de geheimen van het kaas- en botermaken.

Foto

Koningin Juliana maakte kennis met de producten van „De Goede Verwachting”

Vervolgens

Bron: Leeuwarder Courant 1950-10-05

Directeur Bouma geridderd

Directeur R. A. Bouma (van de coöp zuivelfabriek „De Goede Verwachting” te Workum), werd door H. M. de Koningin benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau.

Tevens ontving hij het herinneringskruis 1940-'45 van het Rode Kruis als erkenning voor de hulpverlening in de bezettingsjaren en eerste na-oorlogse tijd, daarbij herhaaldelijk in de geest van het Rode Kruis handelend.

Met beide onderscheidingen waren de Coöp. Vereniging zowel als de leden buitengewoon ingenomen, want daarmee is de houding van de Friese boer in het algemeen eveneens geëerd.

Burgemeester Russchen, die deze onderscheidingen uitreikte, opende de rij van sprekers, nadat de voorzitter, de heer D. S. Bokma, een welkomstwoord en de directeur een historisch overzicht hadden uitgesproken.

Van de oprichters zijn nog twee in leven, zij waren ook aanwezig, nl, de heren M. Brandsma en A. J. Lootsma.

De heer A. M. Brandsma gewaagde van de innige samenwerking, die er steeds heeft bestaan tussen de Coöp. Boerenleenbank en de Coöp. Zuivelfabriek en bood namens bestuur en leden ter herinnering aan dit jubileum een zilveren asbak aan. Met voorlezing van een briefje van sprekers vader, de heer M. Brandsma, thans te Blauwhuis woonachtig, kon het innige meeleven en de onverflauwde belangstelling voorde „coöperatie” niet beter geschetst worden.

De heer Johs. Galema van Blauwhuis, oud-lid en oud-bestuurslid kwam met een persoonlijk getuigenis, waarin z'n innerlijke strijd, maar toch het zegevieren van het coöperatief idee een plaats vond.

De voorzitter van de Friese Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, de heer J. N. Wassenaar voegde aan z'n felicitaties mede namens Coöp. Condens, Zuivelenbank, Verzekeringsfondsen en Stremselfabriek tot slot de wens toe dat alle boeren het rechte inzicht mogen krijgen in de coöperatieve bedrijfsvormen, die voor de gehele boerenstand zoveel betekenen.

De heer Bajema van Warns, sprekend namens de coöp. fabrieken te Balk, Heeg, Hemelum, Koudum, Oosthem, Zurich en Warns, stelde vast dat met dergelijke fabrieken een industrie werd opgebouwd, die vrij is van nationale en internationale concerns.

Het huldelied aan het bestuur, met voor elk lid een toepasselijk couplet, werd door Gerard Ketelaar en Siebe K. Bokma meesterlijk naar voren gebracht.

Het optreden van de Koninklijke Rederijkerskamer „Ten Kate” beloofde direct al veel goeds. Zowel het gelegenheidsgedicht in Fries costuum voorgedragen, als de toneelschetsjes, goocheltoeren, het sneltekenen en balletdansen waren zeer verzorgd en brachten ruimschoots afwisseling.

Direct na de pauze werd het woord nog gevoerd door de heer J. K. de Boer namens de drie landbouworganisaties en de Chr. Lagere Landbouwschool; door de heer Van Balen Walter namens het botercontrôlestation; door de heer R. W. Feikema als zoon van de eerste directeur; door ds Ybema, als zoon van de oprichtingsvoorzitter; door de heer R. H. Jonkman namens verschillende Coöp verenigingen; door de heer Tj. S. Westendorp namens de Bond van Plattelandsvrouwen en drie landbouwjongerenorganisaties; door de heer Broere als een der oudste afnemers van de fabriek; door de heer G. Bakker namens personeel en bedrijfsorganisaties; door de heer P. Heeres als oud-lid; door de heer K. Ketelaar, die vooral in het eerste oprichtingsjaar de buitengewoon zware taak van melkvaarder vervulde en in totaal bijna 40 jaren trouwe dienst met erkentelijkheid beloond zag en daarvoor ook nog even dank bracht en ten slotte door de heer Joosten, namens de fa. Koster uit Oosthuizen, die de prettige handelsrelatie roemde en z'n gelukwensen met de aanbieding van een fraai tegeltableau verzeld liet gaan.

C.z. Workum over de 100 ton melk per dag

De aanvoer bij de coöp. zuivelfabriek te Workum was zondag voor het eerst in de ruim vijftigjarige geschiedenis van de fabriek een meer dan 100.000 kg melk per dag. Het is meteen een bekroning van de loopbaan van de directeur, de heer R.A. Bouma, die over enkele weken het directeurschap van de fabriek neerlegt. Het zal ook de eerste keer in de geschiedenis van de coöperatieve zuivelfabrieken in Friesland geweest zijn, dat aan een van de fabrieken meer dan 100.000 kg boerenmelk wordt aangevoerd.

De laatste jaren is de Workumer fabriek herhaaldelijk dicht bij de mijlpaal geweest in de loop van melk, doch de aanvoer schoot telkens juist iets te kort. Zondag werd echter 109.000 kg aangevoerd als gevolg van het feit, dat de fabriek er niet minder dan zestig leveranciers bij kreeg, doordat de Condens de voormalige Lijempf-fabriek in Workum heeft stopgezet. Zonder deze stopzetting zou de grens zeker niet zijn overschreden, omdat vooral de grote boeren onder de 330 leden en leveranciers dit jaar hun productie hebben ingekrompen wegens personeelsmoeilijkheden. De melkproductie in geheel Nederland ligt vijf tot zes procent hoger dit voorjaar en er zijn in maart en april reeds verschillende weken geweest, dat er acht procent meer melk bij de fabrieken werd aangevoerd.

LC. 1956 mei 15

De heer Roel A. Bouma (Workum) overleden

Op 73-jarige leeftijd is in de nacht van zaterdag op zondag te Leeuwarden overleden de heer Roel A. Bouma, die van 1929 tot 1956 directeur is geweest van de coöperatieve zuivelfabriek De Goede Verwachting te Workum, die hij heeft opgewerkt tot een van de grootste lokale zuivelcoöperaties in Friesland. De heer Bouma was een markante figuur in de Friese zuivelcoöperaties, die hij op vele posten buiten de fabriek heeft gediend. Met zijn nuchter en humoristisch oordeel over mensen en zaken had hij een grote invloed in de Friese zuivel, waarin hij niettegenstaande zijn onomwonden uitspraken een bemiddelende figuur was. De heer Bouma kwam zo van de lagere school in de zuivelfabriek van Wijnjeterp terecht. Door zelfstudie werkte hij zich eerst op tot assistent-directeur en daarna tot directeur. Voor hij naar Workum kwam was hij directeur in Haalweide (O) Tijnje en Bartlehiem. De heer Bouma heeft o.m. zitting gehad in het dagelijks bestuur van de Friese Zuivelbond en in de besturen van de FNZ, de Gezondheidsdienst voor vee in Friesland, in het bestuur van de EVO en uiteraard in vele zuivelcommissies. Zijn verdiensten werden erkend met de toekenning van het ridderschap in de orde van Oranje-Nassau. Vandaag geschiedt in alle stilte de krematie van zijn stoffelijk overschot in Groningen.

LC. 1964-08-11

In het verslag uit 1956 staat iets over het afscheid van directeur R.A. Bouma directeur van 1929 – 1956. Verder in LC. geen interview met hem kunnen vinden.

Zijn opvolger werd M. Beetstra tot 1985. Zie knipsel Leeuwarder Courant 1985-06-15

Stijging melkaanvoer zuivelfabriek Workum

De koöperatieve zuivelfabriek in Workum heeft in het jaar 1961/'62 32.7 miljoen kg melk (vetgehalte 3.98 procent) ontvangen, waarvoor de boeren 29.51 cent per kg hebben ontvangen. Dit deed de directeur, de heer M. Beetstra mee op de jaarvergadering van de fabriek, die onder leiding van de voorzitter, de heer D. S. Bokma, werd gehouden. De melkaanvoer in het eerste kwartaal van het nieuwe boekjaar lag op 12.5 miljoen kg, wat 0.6 miljoen kg hoger is dan het vorige jaar. De fagrote verbouwing en er moet soms onbriek ondergaat op het ogenblik een der moeilijke omstandigheden in de fabriek worden gewerkt, niettemin waren de totale onkosten in de fabriek niet hoger geworden. Volgend voorjaar hoopt men met de bouw van een nieuwe **(mechanische) kaasmakerij**, pers- en pekellokaal en met de verbouwing van het oude pekellokaal tot pakhuis klaar te zijn.

Uit het jaarverslag blijkt, dat één bedrijf het gehele jaar door melk in de eerste kwaliteitsklasse leverde. Het betrof het bedrijf van de heer S. op de Hoek te Workum, dat 26 maal de kwaliteitstoelage ontving. De bedrijven van de heren Joh. Tichelaar, Workum, B. Bakker, Hindeloopen en J. Groen te Workum ontvingen 25 maal de kwaliteitstoelage. De melkprijs vertoonde voor het eerst sedert 1958/'59 weer een kleine stijging. In 1958/'59 bedroeg de melkprijs 32.69 cent per kg.

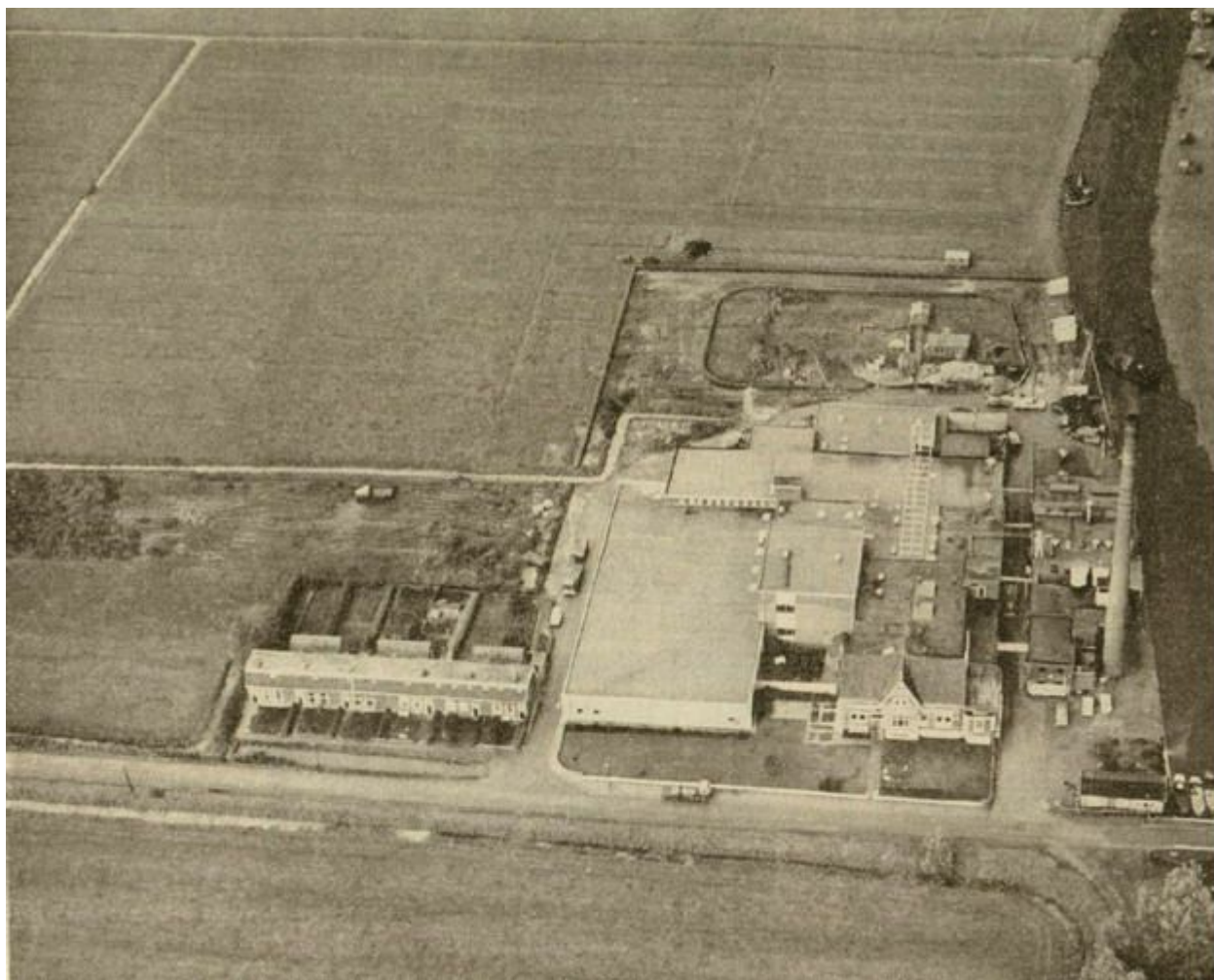
Leeuwarder Courant 28 augustus 1962

Zuivelfabriek Workum: kalm aan met koncentratie

Op de algemene ledenvergadering van de koop. zuivelfabriek „De Goede Verwachting” te Workum deelde de voorzitter de heer J. S. van der Wal mee, dat de bouw van de nieuwe kaasfabriek gereed is gekomen. Bijna 600 personen hebben tijdens de gehouden excursies voor leden kennis kunnen nemen van het resultaat. Ten aanzien van de concentratieplannen in de provincie sprak hij de vrees uit dat door teveel en te ambitieuze plannen de werkelijke voortgang op dit terrein wel eens te-gehouden gehouden kon worden. De vergadering kon geen waardering opbrengen voor het streven naar één provinciale zuivelvereniging met één melkprijs over de gehele provincie. De directeur, de heer M. Beetstra deelde mede, dat het ledental in tien jaar van 240 tot 440 is gestegen, terwijl de melkaanvoer in die jaren verdubbelde. De fusie met Oosthem is thans geheel afgerond en er kan totnutoe van een sukses worden gesproken. Bij de bestuursverkiezing werd in het bestuur gekozen de heer J. B. de Witte te Piaam.

LC. 1964-03-24

Foto en tekst uit LC. 9 september 1965

De, coöperatieve zuivelfabriek De Goede Verwachting te Workum is in de laatste jaren het kernpunt geweest van een omvangrijke concentratie van melk in één organisatie. Met vijf andere fabrieken (Oosthem, Warns, Heeg, Woudsend en Uitwellingerga) heeft deze fabriek een nieuwe vereniging gevormd, die op het ogenblik onder de naam „koöperatieve zuivelindustrie De Goede Verwachting,” melk ontvangt en verwerkt in Workum en Heeg. Volgend voorjaar sluit ook de zuivelfabriek in Witmarsum zich bij deze concentratie aan.

Meer dan duizend boeren (1050) leveren dan hun melk tot een hoeveelheid van 90 miljoen kg per jaar. Dat is ongeveer tien procent van de melk in Friesland. Het melkwinningsgebied van deze coöperatie strekt zich dan uit van Harlingen tot Staveren en in oostelijke richting komt men bijna tot Spannenburg. Gister is er een buitengewone ledenvergadering van de fabriek gehouden en daar is besloten om op het kale terrein aan de noordkant van de fabriek, boven aan de foto, een verstuvingsinstallatie voor het produceren van melkpoeder te bouwen, ter ??....verwerken. De directeur v ??....op het ogenblik als een vi ??....een hechte vereniging, waarbij de leden komen uit de omgeving van Workum.

Leeuwarder Courant		aangenomen	sluiting
1962-11-09	Workum G.A. was niet lid van de Frico!!!! Oosthum [8 mln.] voert fusie besprekingen	1962-11-13	1963-12-21
	Leden Warns [8 mln.] nemen voorstel bestuur voor fusie over	1964-05-02	
1964-08-26	Heeg [11 mln.] / Uitwellingerga [5 mln.] fusiebesprekingen		
1964-09-01	Heeg / Uitwellingega / Woudsend [9 mln.] * nog geen fusie met Uitwellingerga	1964-09-15*	
1965-02-19	Uitwellingerga treed nu ook toe tot „De Goede Verwachting”		
1965-08-24	Mogelijk fusie Witmarsum [14 mln.] en DGV	1965-09-21	
1968-09-28	Fusievoorstel Hemelum / Koudum [25 mln.]		
1969-02-21	Fusievoorstel Balk [?? mln.]		
	Tzum ?? / in begin 1971		1974-10-25
1971-03-13	Achlum [13 mln.] fuseerd met DGV	1971-03-13	
1974-09-05	Tzum sluit binnenkort DGV dan nog in Workum, Heeg en Balk Lijst met sluitingen: Oosthum: 1962 / Warns: 1964 / Woudsent, Uitwellingega en Witmarsum: 1965 / Koudum en Hemelum 1969 / Achlum: 1971		
1985-06-15	Afscheid directeur Beetstra – Sinds dir, DGV. 1956		

Zuivelcoöperatie in Workum en Heeg voor 100 mln kg klaar

Tien procent van Friese melk

In de structuur van de Friese zuivelindustrie voltrekken zich de laatste jaren grote wijzigingen. Organisatorisch vinden grote concentraties plaats en op enkele plaatsen wordt ook de melkverwerking sterk geconcentreerd. Dat is zeker het geval bij de Coöperatieve Zuivelindustrie „De Goede Verwachting”, die fabrieken exploiteert in **Workum** en **Heeg** en die tot stand gekomen is door een concentratie van coöperatieve zuivelfabrieken tussen Staveren, Woudsend en Harlingen. Bij deze concentratie zijn niet minder dan 1040 van de bijna 15.000 Friese Veehouders betrokken. De Goede Verwachting is nu bijna heen door een periode van voortdurende investeringen, waarvan de laatste in Workum 2,5 miljoen gulden heeft gevegd. De volgende stap is de modernisering van de kaasmakerij in de fabriek te Heeg, waarbij o.a. gebruik zal worden gemaakt van de gemechaniseerde kaasapparatuur, die vrij gekomen is door de sluiting van de fabriek in **Witmarsum**.

Wanneer ook deze laatste stap deze herfst genomen is beschikt De Goede Verwachting over twee gemechaniseerde kaasmakerijen en over een moderne poedertoren en een boterkanon. Met deze apparatuur hoopt de directeur van De Goede Verwachting, de heer M. Beetstra, de steeds toenemende melkstream baas te kunnen blijven. In het lopende melkjaar valt een aanvoer van tegen de 100 miljoen kg melk te verwachten, daarvan zal 70 miljoen in Workum verwerkt worden en 27 miljoen in Heeg. De wei van beide fabrieken kan in Workum ingedikt en verpoederd worden. Met deze pas klaar gekomen apparatuur zal het mogelijk zijn de melkstream in een vijfdaagse werkweek te verwerken. In de afgelopen zomer heeft men in Workum en Heeg wel eens zijn toevlucht moeten nemen tot een zesdaagse werkweek om de melkstream de baas te blijven.

De wekelijkse kaasproductie in Heeg kan gesteld worden op 40 ton, terwijl Workum op 120 ton komt. Deze kaas wordt door De Goede Verwachting zelf op de markt gebracht. De nieuwe **poedertoren**, die sedert begin juli draait, heeft weinig aanloopmoeilijkheden gehad. Met deze toren, die ver boven het fabriekscomplex uitsteekt, is het hele aanzien van de fabriek veranderd. Wanneer de nieuwe weg van Bolsward naar Workum wordt doorgetrokken in de richting van Koudum, zal de nu wat achteraf liggende fabriek zeker meer bekendheid krijgen, want deze weg komt dicht bij de fabriek langs te lopen.

In de poedertoren kan per uur 12.000 liter melk verwerkt worden of per etmaal ongeveer een kwart miljoen liter, terwijl de aanvoer bij beide fabrieken in de top 400.000 kg melk per dag bedraagt. Bij de topaanvoer in mei-juni kunnen de fabrieken zowel hun melkaanvoer als hun weiproductie net verwerken; ui-

tervaard neemt de **Coöperatieve Condensfabriek „Friesland“** ook een deel van de aanvoer op.

Er is nog al wat gebeurd in Workum voor het zover was. Er zijn nu **twee melkontvangsten**. Er staat een **nieuwe ketel**, terwijl er plaats is voor een tweede. De fabriek wordt met **aardgas** gestookt, waarvoor een langlopend contract is afgesloten. Er zijn vier enorme tanks geplaatst, die elk 100.000 liter melk of wei kunnen, bevatten. Er is een aardgasstation gebouwd en een Norton-put geslagen. Het heeft dan ook met elkaar 2,5 miljoen gulden gekost, waarvoor de betalingen de laatste jaren reeds op de melkprijs hebben gedrukt. Gezien de enorme stroom melk, die er naar De Goede Verwachting komt, zijn de investeringskosten per kg melk niet hoog. Het bestuur van de coöperatie heeft zich bij deze investeringen laten leiden door de rapporten van de Friese Zuivelbond, waarin ir. **P. Stallinga** op grond van theoretische berekeningen aantoonde, dat de grote fabrieken veel gemakkelijker kunnen investeren dan de kleine. Het bestuur en de directie vertrouwen, dat een en ander in de praktijk ook zal blijken.

Op het ogenblik staat De Goede Verwachting nog voor hoge afschrijvingen. De voordelen van de concentratie zullen te zijner tijd komen. De stormachtige groei van het bedrijf in Workum blijkt uit de aanvoer die in 1956 22,5 miljoen kg bedroeg en die dit jaar - 1967 - naar de 70 miljoen kg loopt. De fabriek in Heeg groeide van tien miljoen kg melk naar 27 miljoen. De afgelopen tien jaar hebben in de fabrieken voortdurend aanpassingen gevraagd, mogelijk, dat nu een periode aanbreekt, waarin de ontwikkeling wat geleidelijker gaat.

Met bijna 100 miljoen kg melk ontvangt De Goede Verwachting ongeveer tien procent van alle in Friesland door de veehouders afgeleverde melk. Overigens heeft De Goede Verwachting in haar gebied niet het alleenvertoningsrecht bij de veehouders. Het melkwinningsgebied van deze coöperatie valt namelijk voor een groot: deel samen met dat van het **Hollandia-Nestlé** concern met melkverwerkende fabrieken in **Bolsward, Osingahuizen, Scharsterbrug** en **Sneek**. Ook dit concern heeft de afgelopen jaren drastisch gemechaniseerd.

Coöperatie steekt 25 mln in nieuwe kaasmakerij

Goede Verwachting gaat bouwen

WORKUM - De Workumer zuivelfabriek zal voor een bedrag van 25 miljoen gulden verbouwd en uitgebreid worden, als de ledenvergadering volgende week akkoord gaat met de plannen van het bestuur. De herinrichting van de fabriek betreft voornamelijk de kaasmakerij. De productiecapaciteit van de kaasfabriek zal dan in het voorjaar van 1984 op 370 ton maximaal kunnen komen. Algemeen directeur Marcus Beetstra is van mening, dat als gevolg van de uitbreiding van de capaciteit geen verlies van arbeidsplaatsen zal optreden.

Voor de coöperatie De Goede Verwachting, waarvan Workum een van de drie vestigingsplaatsen is, zal de investering ongeveer 17,3 miljoen gulden belopen. De coöperatie hoopt een en ander uit eigen middelen te kunnen betalen. In de toelichting op het voorstel zegt het bestuur namelijk, dat de geraamde investeringsbedragen in hoofdzaak met de in de bouwjaren vrijkomende middelen uit afschrijving en reservering kunnen worden gefinancierd. De coöperatie heeft derhalve geen leningen aan te trekken. Jaarlijks komt er een bedrag van meer dan vijf miljoen uit de afschrijving en de reservering beschikbaar.

De plannen voorzien in de inrichting van de kaasmakerij met twee onafhankelijk van elkaar werkende produktielijnen, een voor Goudse en een voor Edammers. Dat brengt een verdubbeling van de pekruimte en opslag met modernisering voor Edammers met zich mee. De boeren en boerinnen stellen zich momenteel tijdens excursies op de hoogte van de noodzaak van de ingrijpende herinrichting van de fabriek, die tien jaar geleden de huidige vorm kreeg, wat de kaasmakerij betreft. Met name de nieuwe inrichting van de kaasopslag voor Edammers zal veel onaangenaam werk wegnemen.

De melkaanvoer bij De Goede Verwachting is de laatste tien jaar met meer dan 100 miljoen kg melk gestegen tot 312 miljoen dit jaar. De melk moest in de bestaande fabrieken verwerkt worden, waarbij ook nog in aanmerking moet worden genomen, dat de fabriek in Tzum gesloten werd. De fabriek in Balk is overigens dit jaar na een verbouwing van acht miljoen gulden gereed gekomen. De fabriek draait bijna vlekkeloos.

Wil de Goede Verwachting over voldoende verwerkingscapaciteit in 1995 (?) beschikken, dan zullen nu beslissingen moeten worden genomen; de melkaanvoer blijft stijgen. De stijging van de laatste tijd is mede een gevolg van nieuwe boeren, die melk aan de coöperatie gaan leveren. De snel stijgende productie per koe en het gereed komen van ruilverkavelingswerken leidt ook tot een stijging van de aanvoer. Ook in de bouw van ligboxenstallen is weer enige activiteit.²

---

2 1982; dus nog vóór de invoering van de superheffing!

De hogere aanvoer leidt dit jaar tot een produktie van 22.000 ton kaas in De Goede Verwachting, dat is 30 procent meer dan zeven jaar geleden. De fabriek in Workum zit aan haar topcapaciteit en er zal iets moeten gebeuren. Als de leden de plannen van het bestuur goed keuren komt er in Workum een fabriek met een weekcapaciteit van maximaal 370 ton. (Weekcapaciteit wordt meer en meer de maatstaf voor het produktievermogen van een kaasmakerij).

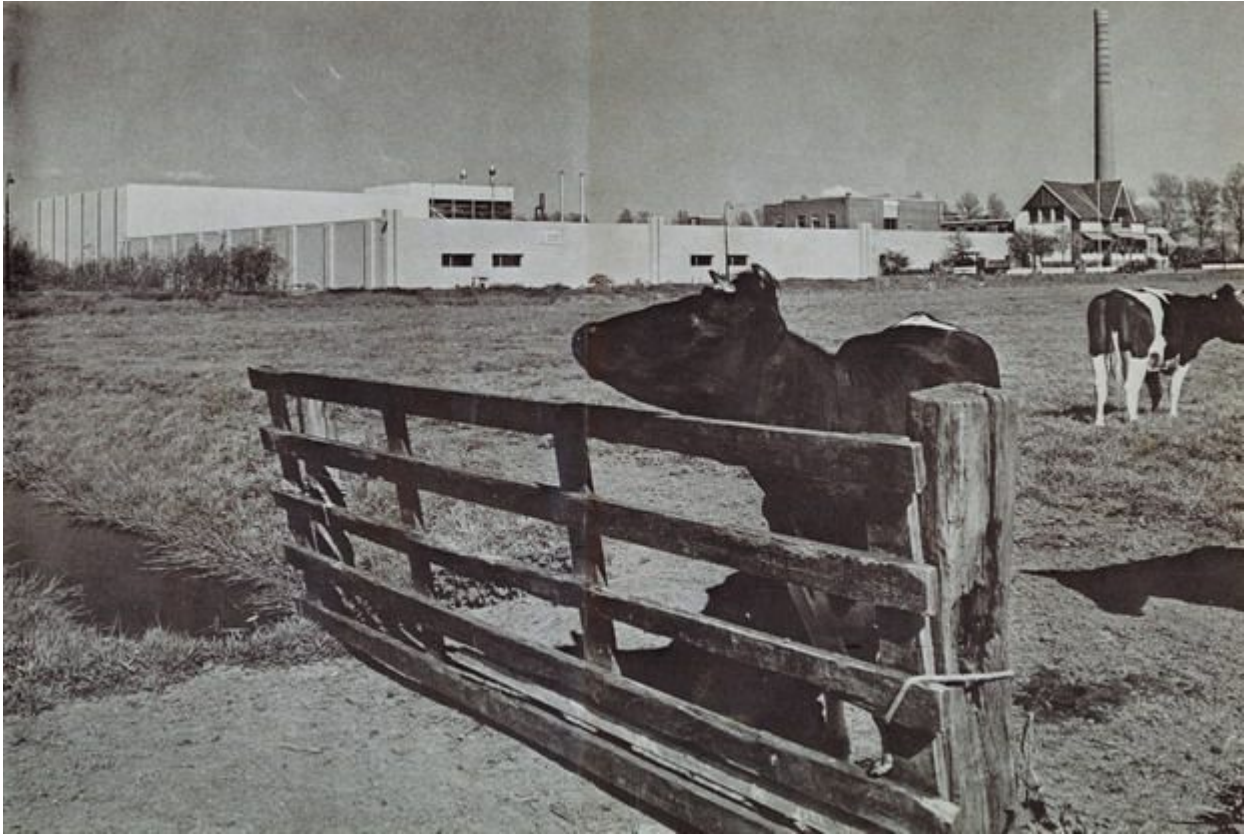
In de afgelopen tien jaar is er een verbetering van de apparatuur voor kaasfabrieken geweest. De fabriek in Workum zal daarbij aangepast moeten worden. Het moeilijke lichamelijk werk in de opslag van kaas komt daarbij te vervallen, maar als gevolg van de groei in de melkaanvoer hoopt Workum met hetzelfde aantal mensen wat meer werk aan te kunnen. Het personeel bij de drie fabrieken van De Goede Verwachting heeft overigens de afgelopen jaren een enorme verjonging ondergaan; de vrees die er eerder leefde, dat men niet aan goed personeel zou kunnen komen, is geweken. De behoefte aan meer opgeleid personeel is toegenomen. De jonge lts'ers en mts'ers van de fabrieken volgen dagcursussen voor een verdere specialisatie in de zuivel. De studiezin neemt toe.

De heer Beetstra legt er de nadruk op, dat er twee geheel gescheiden kaaslijnen in de fabriek komen. Ook bij het afvullen van de kaasvaten en het persen zullen de lijnen niet door elkaar lopen. Dat vermindert de kans op storingen, welke anders zouden kunnen ontstaan bij het omschakelen van de ene op de andere kaassoort. Bij de ombouw van de fabriek wordt uiteraard van achteren naar voren gewerkt. Eerst komen de opslag en de pekelruimte aan de orde en daarna wordt de herinrichting uitgevoerd, tot in het voorjaar 1985 ook de nieuwe wrongelbereiders in bedrijf komen. Door deze geleidelijke omschakeling kan de fabriek in bedrijf blijven.

Kaasmaker blijft

De directie van De Goede Verwachting wil nadrukkelijk de kaasmakers in het bedrijf nauw blijven betrekken bij de kaasbereiding. Een robotbedrijf staat haar niet voor de geest, hoewel er natuurlijk wel sprake is van een automatische besturing. De kaasmaker moet zijn functie houden; „hy moet net achter in computer it proses stjoere”. De gretigheid van de kaasmaker wil men behouden.

Coöperatieve zuivelindustrie

„De Goede Verwachting” G.A.

Gevestigd te Workum

Workum, 10 januari 1975.

Bron: brochure „De Goede verwachting” Workum 10 januari 1975

De Coöperatieve Zuivelindustrie „De Goede Verwachting” g.a. te Workum verwerkt de melk van veehouders uit de Zuidwesthoek van Friesland. Het melkwinningsgebied beslaat een oppervlakte van ca. 18 bij 40 km en wordt ongeveer begrensd door de lijn Lemmer - Sneek - Bolsward - Tzum - Franeker - Harlingen - IJsselmeerkust.

In 1974 werd bijna 228 miljoen kg melk geleverd door 1350 veehouders; ca. 98% der melk is afkomstig van leden.
De gemiddelde melkleverantie is 169.000 kg.

De animo voor tank-melken is groot; per week wordt bijna 1 tank geïnstalleerd. Gemiddelde tank grootte 3980 ltr.
Eind 1974 leverden 164 veehouders via de melkkoeltank gemiddeld 320.000 kg melk/jaar.
De gemiddelde jaarleverantie der bussen-melkers is 150.000 kg.

De melkverwerking gebeurt in de bedrijven te **Balk, Heeg en Workum**, terwijl het bedrijf te **Tzum** vanaf nov. 1974 als melkontvangststation wordt gebruikt.

Productie in 1974 (in tonnen):

	kaas	boter	weipoeder	melkpoeder
Workum	8895	2608	7662	934
Heeg	3400	485		
Balk	2835	521		
Tzum	1952			
Totaal	17082	3614	7662	934

Geleverd aan CCF 39.295 ton melk en karnemelk 25.530 ton wei, grotendeels als weiconcentraat afgeleverd.

Geleverd aan melkleveranciers 5318 ton wei en 795 ton karnemelk

Het bedrijf te Workum heeft de volgende personeelsbezetting:

fabriek incl. adm.	79, w.v.	58	direkt bij de verwerking zijn betrokken.
diensten veehouders		10	
monsternemers	23 t.b.v.		de melkproduktie contrôle
melkvervoer loondienst	7 w.v.	4	R.M.O.-chauffeurs
melkvervoer aanbesteed	39 w.v.	16	opbreng-ritten

HET VERWERKINGSSCHEMA

begint op de beide **melk ontvangsten** met een gezamenlijke ontvangstcap. van 1800 bussen of ca. 45.000 kg melk per uur.

De melk wordt verduurzaamd door thermiseren (warmtebehandeling tot 65° C) en koeling (afhankelijk van opslagduur variërend van 10 - 6° C). Iedere melkleverantie wordt gewogen en bemonsterd voor onderzoek op vet- en eiwitgehalte. Ook de bemonstering voor kwaliteitskontrôle der aangeleverde melk vindt hier plaats.

De melkbussen worden gereinigd en daarna gedeeltelijk gevuld met wei en karnemelk, bestemd voor veevoeder.

De melk uit de koeltanks op de boerderij (4°C) wordt verzameld door de rijdende melkontvangsten (R.M.O.'s) die leeggepompt worden met een cap. van 40.000 ltr. /uur.

De bewaring der melk vindt plaats in geïsoleerde roestvrijstalen tanks tot 100.000 liter per stuk. De totale opslag capaciteit voor melk, wei en karnemelk bedraagt 1.250.000 liter.

De reiniging van nagenoeg al deze tanks vindt plaats d.m.v. circulatie van reinigingsvloeistoffen. Dit geldt ook voor de apparatuur en het leidingnet.

Vanuit de opslagtanks gaat de melk naar het **centrifugelokaal**. Dit is de „keuken” van het bedrijf waar alle bewerkingen plaats vinden die nodig zijn om de verwerkingsafdelingen van de juiste grondstof te voorzien.

In deze afdeling wordt gecentrifugeerd (ontroming van melk en wei), gethermiseerd, gepasteuriseerd (verhitting boven 72° C) en gekoeld.

Verhitting en koeling der melk-produkten vindt plaats in warmtewissel apparaten, waarbij tot 80% der aangewende warmte kan worden teruggewonnen (geregenereerd).

Enkele der belangrijkste bewerkingslijnen zijn:

- a. De kaasmelkpasteur, waarin de reeds in de opslagtanks op vetgehalte gestandariseerde melk op 73° C wordt gepasteuriseerd en daarna geregenereerd tot 30° C, zijnde de stremtemperatuur, en naar de kaasmakerij gepompt. Uurcap. 27.000 liter.

- b. De twee zelflossende melkcentrifuges met bijbehorende voorwarmer - thermiseur - koelers, die per uur 30.000 liter melk kunnen verwerken. De ondermelk is bestemd voor de standarisatie der kaasmelk of gaat naar de poedermakerij. De vrijkomende room gaat via 2 roompasteurkoelers naar de botermakerij; uurcap. 3000 liter.
- c. Twee zelflossende weicentrifuges, cap. 27.000 liter/ uur, ontromen de wei, die daarna via de weikoeler naar de poedermakerij gaat.

In de botermakerij is het uitgangsprodukt de room met een vetgehalte van ca 40%, die in 4 tanks à 10.000 liter een temperatuursbehandeling ondergaat die de stevigheid/smeerbaarheid en eventueel de zuurheidsgraad der te produceren boter beïnvloedt. In een **continue-botermachine** wordt per uur ca 1400 kg boter gemaakt, zuur of ongezuurd en eventueel gezouten. De halverwege dit proces aflopende karnemelk dankt z'n naam aan de voorloper van het „boterkanon”

De boter wordt half-mechanisch verpakt in dozen à 25 kg of in kleinverpakking à ¼ kg. Hiervoor is een machine opgesteld die per uur 5400 pakjes kan produceren; binnenkort worden de pakjes mechanisch in de doos gedaan.

Opslag der boter vindt plaats bij 5-7° C.

In de botermakerij vinden we verder 2 tanks à 10.000 liter waarin het „zuursel” wordt bereid. Dit is een reïncultuur van enkele melkzuurbacteriën, welke bij de produktie van zure boter en van kaas onontbeerlijk zijn.

In de kaasfabriek vindt in de 5 wrongelbereiders à 11.000 liter een geprogrammeerd proces plaats, waarbij met behulp van stremsel (een uit kalvermagen afkomstig enzym) de kaasmelk wordt gescheiden in wrongeldeeltjes en wei. Het stremsel bezit o.a. de eigenschap in zeer kleine hoeveelheid (0.02%) de caseïne uit de melk te doen uitvlokken tot een draadachtige structuur; de melk wordt geleiig. Het caseïne „skelet” trekt zich steeds meer samen waardoor na ongeveer 1½ uur ca 90% der oorspronkelijke vloeistofhoeveelheid is „uitgedreven” in de vorm van wei. Dit uitdrijven wordt bevorderd door de gestremde massa te snijden: de wrongeldeeltjes ontstaan. In de wrongeldeeltjes bevindt zich behalve caseïne ook praktisch alle vet uit de kaasmelk en verder de opgeloste melkbestanddelen in de nog ingesloten wei. De cap. der kaasmakerij is 27.000 liter melk/uur.

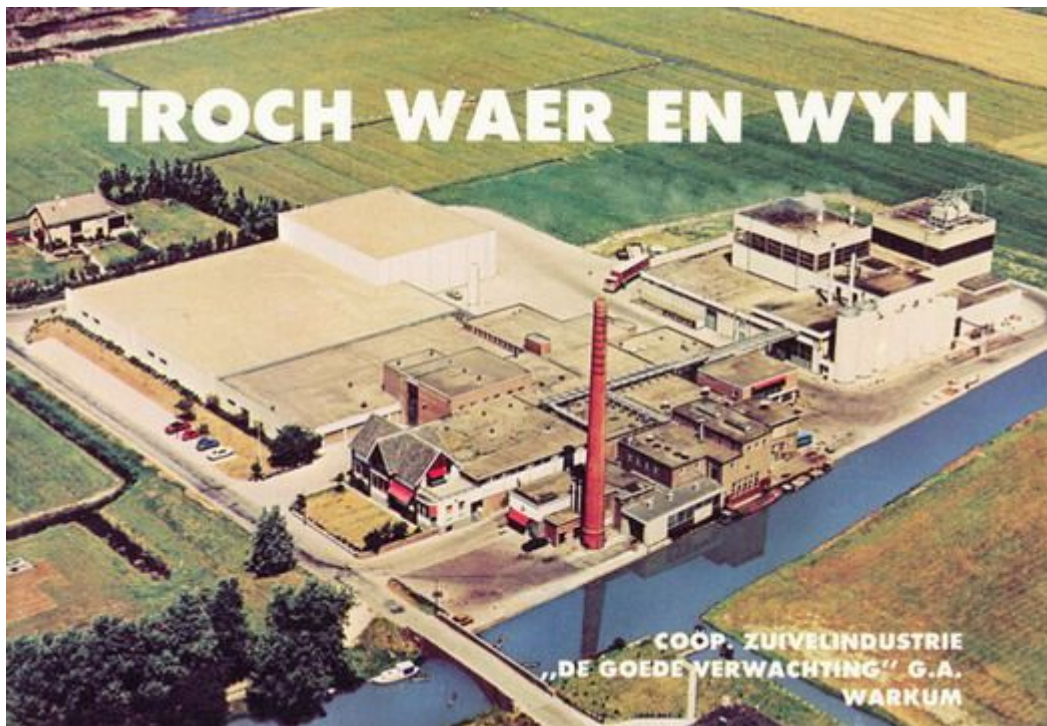
De scheiding tussen wrongeldeeltjes en wei vindt plaats in de beide **draineerbakken**. De ontstane wrongelkoek wordt in stukken gesneden, welke in de kaasvaten naar de persen worden getransporteerd. Op dit punt scheiden zich de produktielijnen voor goudse en edammerkaas.

Bij de goudse lijn wordt in de 4 baanpersen, die per stuk 112 kazen kunnen bevatten, geperst bij een druk die oploopt tot 400 kg per kaas, waardoor de nodige samenhang der wrongeldeeltjes wordt verkregen en de kaaskorst wordt gevormd; dit laatste wordt mede veroorzaakt door het netje, waarmee de binnenkant van het kaasvat is bekleed.

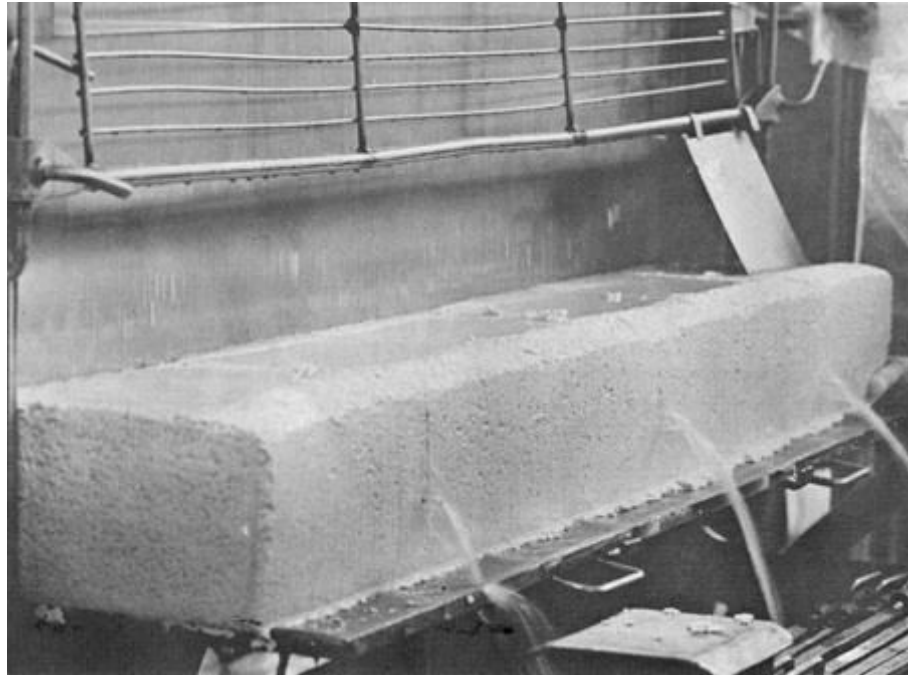
Na het persen gedurende 75 min. wordt de kaas „uitgepakt", d.w.z. ontdaan van het netje, en laat men haar gedurende een uur „omlopen" op de omloopband, aan het einde waarvan de vaten mechanisch geleegd worden en via de spoelmachine naar de draineerbakken terugkeren. De kazen worden gewogen en gaan dan naar het pekelbassin.

Dit gehele systeem is evenals dat voor de edammers, vrij ver gemechaniseerd. Bij het edammer-systeem komen de wrongelblokken vanuit de draineerbak eerst in een transport- en een voorpersapparaat. Daarna is de gang van zaken in principe gelijk aan die der goudse kazen. De beide pekelbaden beslaan een oppervlakte van 3.000 m². De kazen worden regelmatig gedompeld door 4 dompelwagens. De zoutvoorziening gebeurt vanuit een silo met een inhoud van 35 ton. De goudse kaas verblijft 7 dagen in de pekel; de edammerkaas 4 dagen.

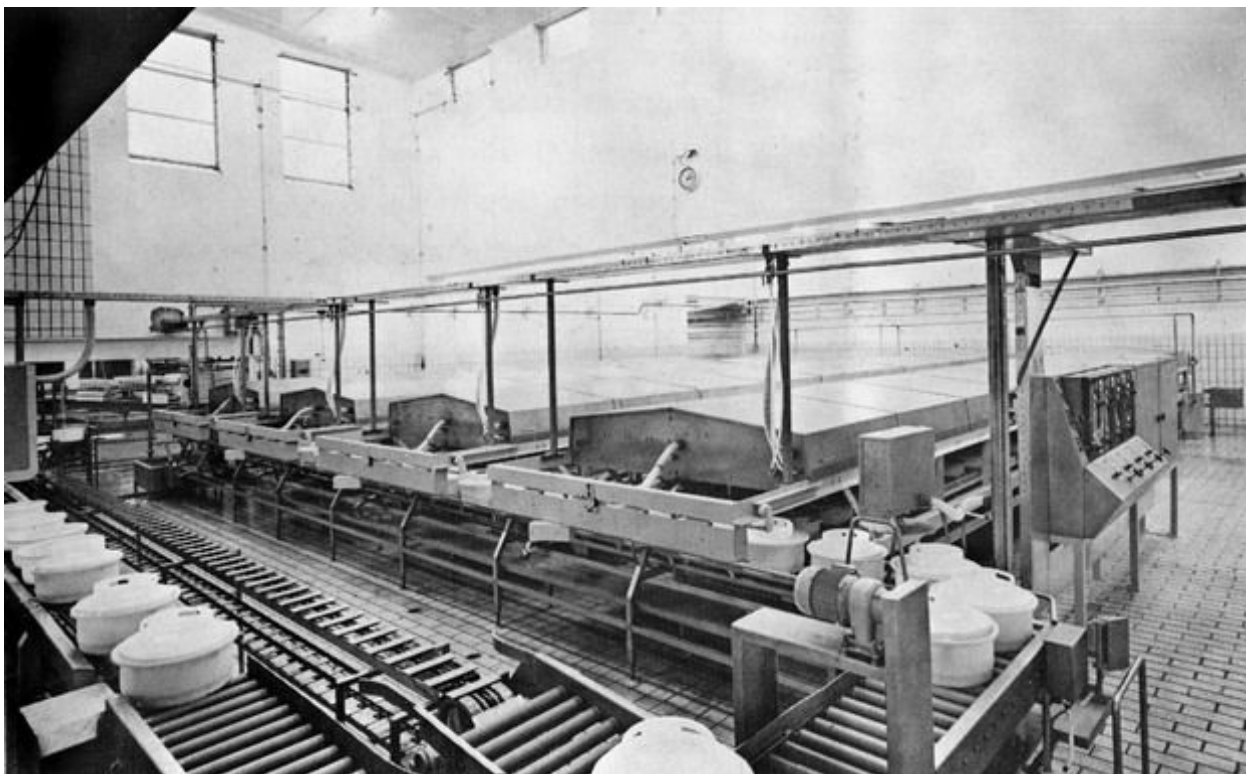

Luchtfoto 'De Goede verwachting' ca. 1975

Bron: boekje 75 jr DGV - 1975

De wringelblokken liggen klaar om in het vat te worden „gestopt”

Goudse kaaspersen

Pekellokaal met uithaalband op de voorgrond

Kaastreinen

In de poederfabriek

wordt de wei verwerkt tot weipoeder, terwijl in de zomermaanden ook magere melkpoeder wordt geproduceerd.

Wei bevat 6% droge stof, en weipoeder 98%; er moet dus veel water worden verdampt. Ca 94% van de totale waterverdamping vindt plaats in de beide vacuum - valstroom verdamper, die een totale uurcap. hebben van 23.000 liter waterverdamping.

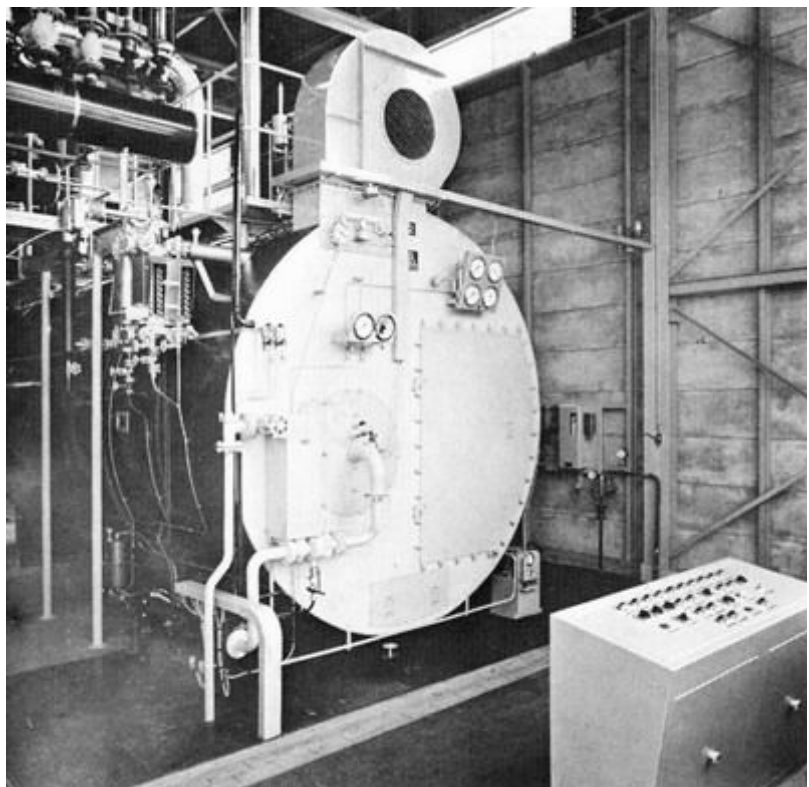

Het ontstane weicontraat met 50% ds. wordt na een tussenopslag, waarbij de melksuiker grotendeels uitkristalliseert, verstoven in de poedertoren. D.m.v. 40.000 m' lucht van 180° C wordt het weicontraat gedroogd tot poeder, dat in de aangebouwde cyclonen wordt gescheiden van het droog- en transport medium.

De capaciteit der toren is 1450 kg poeder per uur. In het pakhuis kan ca 600 ton poeder op pallets worden opgeslagen.

Naast de direkt bij de produktie betrokken afdelingen zijn er ook nog diverse „dienstverlenende" afdelingen en machineriën.

In de beide gasgestookte stoomketels kan per uur 24 ton stoom van 20 atm. worden geproduceerd. De 3 ammoniak - koelmachines hebben een uurcap. van 570.000 Kcal. De capaciteit der beide transformatoren is 1800 KVA. De reinwaterkelder,

waarin het door de Waterleiding N.V. Friesland geleverde water wordt gebufferd, heeft een inhoud van 1 miljoen liter. De leveringscapaciteit naar de fabriek is 90 m³ /uur.

Het fabrieksterrein beslaat een oppervlakte van 41.800 m², waarvan ca 10.500 m² is bebouwd.

1 Wrongelbereiders (op bordes)

2 Draineerbakken

3 Transportsysteem kaasmakerij 4 Baanpersen Goudse kaas 5 Omloopbaan Goudse kaas

6 Mechanisch legen der vaten Goudse kaas T Weeginrichting Goudse kaas 8 Pekelbassin Goudse kaas

9 Transportsysteem waarin plastificeerapparaat is opgenomen 10 Kaastreinen

11 Weegbrug

12 Voorpersapparaat Edammer kaas

13 Baanpersen Edammer kaas

14 Omloopinstallatie Edammer kaas 15 Weeginstallatie Edammer kaas

16 Uithaal - transportbaan Edammer kaas 18 Plastificeerapparaat Edammer kaas

Marcus Beetstra neemt afscheid als directeur van de „De Goede Verwachting” te Workum

Tekst: Willem Stegenga/ Foto's: Jan de Vries

Marcus Beetstra is sinds 1956 directeur van De Goede Verwachting in Workum geweest. Zijn leeftijd bepaalt nu dat hij afscheid moet nemen. De Goede Verwachting heeft in de loop van al die jaren een vooraanstaande rol vervuld in Nederland. Dat kwam vooral in april-mei van vrijwel elk jaar tot uiting als de melkprijs bekend werd. Workum zat en (zit nog) steeds in de top en werd zoiets als een baken waarop anderen zich richtten, dan wel met enige afgunst naar keken. Op vergaderingen van de andere fabrieken werd vaker over De Goede Verwachting gesproken dan de directeurs van die andere fabrieken lief was. Beetstra heeft op het geheel een belangrijk stempel gedrukt. Hij wijdt daar zelf niet over uit, zegt dat een directeur niet alleen baas is, dat je ook met een bestuur hebt te maken en met goed personeel, maar de plezierige feiten wijzen toch wel in zijn richting.

Marcus Beetstra bij de kaasbakken voor de Goudse in de fabriek te Workum.

Beetstra is een man die imponeert door zijn manier van optreden en door zijn gestalte. Hij lijkt elke situatie te beheersen en lijkt eveneens onder alle omstandigheden vriendelijk te blijven. Geen man van wilde avonturen en grote uitspraken. Hij heeft die ook niet nodig om zijn succes te onderstrepen. Beetstra is een heer en draagt dat ook uit in zijn vrijwel steeds onberispelijke kleding. Het verbaast dan ook enigszins als hij zonder de witte jas aan te trekken door de fabriek loopt en zonder zich om wat dan ook te bekommeren onder een vrij laag onderdeel van de lopende band doorduikt, omdat dat de weg naar het volgende doel aanmerkelijk af kort

De fabriek in Workum is zijn trots. Hij levert haar al op een tijdstip dat er juist een investering van rond de vijftieng miljoen heeft plaatsgevonden. De fabriek in Balk is, omdat daar alleen maar één soort kaas wordt gemaakt, wat saaier, maar hij wil haar toch graag even laten zien. Mede om te bewijzen dat je bij een fusie niet direct alles hoeft te sluiten.

Marcus Beetstra in het pekellokaal van „De Goede Verwachting”

De Goede Verwachting verwerkt zestig tot zeventig procent van de aangevoerde melk tot kaas. De soorten zijn vrij traditioneel: Goudse, Edammer, Commissie (grote Edammers, die wat oranje van kleur zijn en naar Frankrijk gaan), Leidse, Friese en Gouda komi,n. Geen Maasdammer dus, de kaassoort, die op dit moment de derde is wat produktie betreft in Nederland. Durfde De Goede Verwachting destijds dat experiment niet aan' „It eksperimint net oandoarre? Wy ha wol ynfestearde yn it fabryk fan Balk en Balk hat dêrtroch no fyftich persint fan de Nederlânske eksport fan Kommisje-tsiis yn hânnen”.

De fabrikage van Maasdammer is bij De Goede Verwachting nooit aan de orde geweest. Althans nog nooit. Wat niet is kan komen, maar voorlopig lijkt het zover niet te zijn. Met nadruk stelt Beetstra dat men nog altijd te weinig kaas heeft. Er zijn geen afzetproblemen. Tot dusver heeft men voor elke situatie een klantenkring die de kaas gemakkelijk opneemt. „Somtiden ha ik de yndruk dat as it by us wat stroever rint, oaren yn 'e knoop sitte”.

Het verhaal gaat dat de omstandigheden in het gebied van De Goede Verwachting gelijk zijn aan die van Noord-Holland en daar beweert men altijd dat Noordhollandse kaas de beste van Nederland is. Beetstra kijkt wat sceptisch. Op nationale kaaskeuringen is dat nog nooit bewezen. Ze staan ook niet bovenaan in het klassement aller tijden. „Ik ha der gjin probleem mei as jo de klanten alom wer fertelle dat jo de bettere tsiis meitsje en dat de klant dat dan njonkenlytsen begjint te leauwen”, zegt hij. En voegt er onmiddellijk aan toe dat als die Noordhollandse kaas dan zoveel meer waard is en zoveel meer opbrengt

waarom dat dan niet blijkt uit de melkprijs, die de Noordhollandse fabrieken aan hun boeren uitbetalen. Dat is nog nooit het geval geweest. „Ik wit ek net hoe't dat sit, mar dat is myn probleem ek net”.

Marcus Beetstra is geboren in Terkaple, waar zijn vader een kleine boerderij had. Hij ging in Joure naar de ulo en later in Herenveen naar de hbs. Hij deed in 1943 examen. Het was midden in de oorlog en verder studeren behoorde niet tot de mogelijkheden. Hij ging werken in de zuivelfabriek van **Akmarijp** met de bedoeling om na de oorlog naar de zuivelschool in Bolsward te gaan. Dat laatste lukte pas in 1947. Gedurende die tijd bleef hij de fabriek in Akmarijp trouw en ging nog drie maanden voor stage nam Zweden. Hij was daar kaasmaker in een fabriek. Na zijn studie in Bolsward werd hij eerst assistent in Akmarijp, toen in **Borculo** en kwam later als assistent in **Workum**.

„As jo yn Warkum assistent wurde koenen, wie dat in boppeslach. It wie yn dy tiid al ien fan de foar oansteande fabriken, it wie ek ien fan de grutsten. En as jo by Bouma (de directeur. Red.) sieten, wie dat feitliken ek hast in foarrjocht”.

„Bouma-assistint, ja dat wie wat. It wie net it maklikste plak, mar dat háldde wol yn dat ,o ek wat learden, leare moasten”. Hij verdiende er weliswaar een rijksdaalder per week minder dan in Borculo, maar die drempel vormde geen probleem. Lang bleef hij er niet, want even later werd hij directeur in **Warns**. Hij was toen 26 jaar. „Ik fún mysels doe ek wol jong foar dy funksje. As ik der no oan tink, hielendal”. Later ging hij ook nog voor een paar jaar naar **Olterterp**, doch toen de directiefunctie in Workum vacant werd, keerde hij terug naar de plek waar hij zoveel geleerd had. Het was toen 1956. Sedertdien is hij er niet meer weggegaan.

Fusies

De Goede Verwachting bestond in die dagen uit één fabriek. Na verloop van tijd - de jaren zestig - kwamen daar anderen bij. Oosthem, Warns, Woudsend, Heeg, Uitwellingerga, Witmarsum, Hemelum, Koudum, Balk en tenslotte Achlum en Tzum. Een enerverende tijd, dat wel, maar fusies waren toen nog lang niet met zoveel emoties geladen als ze nu zijn.

De start van zo'n fusie is altijd wat informeel, zegt Beetstra. Op een gegeven moment ontstaat er wat invloed van boeren die ongerust worden. Zo ging het althans bij Oosthem. Ze dreigden wat met overgaan naar de particuliere industrie. Keuze genoeg. In die tijd waren er nog twee particuliere fabrieken in **Bolsward**, twee in **Sneek**, een in **Oudega** (W) en een in **Osingahuizen** „en alle seis hienen harren ynfloed yn it gebiet fan Easthim Dus as jo dér as nu boer kamen, hienen jo de kâns dat der seis partikulieren delkamen en ien koöperaasje”.

Er waren meer fabrieken die er zo tussen zaten. **Witmarsum** bijvoorbeeld. „Ik herinnerje my dat fan Easthim ut op in bepaald momint in pear boeren by my west ha. Dy ynfoarmearden at se leverje koenen, mar dat koe net, want der wie in grinsregeling. No dan untstiet der dus in kontakt fan direkteur nei direkteur en fan bestjoer nei bestjoer. Is it net better om in kear te praten?”

In Witmarsum deed zich hetzelfde voor. Het gesprek met Heeg, Woudsend en Uitwellingerga had wat een andere start. Toen Oosthem was overgenomen kwam er rondom Sneek een gesprek op gang om te kijken of er bij Sneek niet een nieuwe fabriek kon worden gebouwd. Maar de overname van Oosthem had wat een bres in die plannen geschoten. Het gevolg was dat er een gesprek kwam tussen Heeg, Woudsend en Uitwellingerga. Het resultaat daarvan was weer, dat er eens met Workum gesproken moest worden. Men werd het eens en Workum zat plotseling achter de Fluessen. Heeg en Woudsend gingen vrijwel direkt over. Uitwellingerga stemde het voorstel af om na een half jaar alsnog naar Workum over te gaan.

Van leien dakje

Eigenlijk ging alles van een leien dakje. Er waren wel wat teleurstellingen, maar die bleven toch binnen de perken. De fusies vielen in een gunstige periode, zoals Beetstra dat aanduidt. Op het sociale terrein waren er weinig problemen. Er was werk genoeg, ook buiten de zuivel en de melkaanvoer groeide. Fuseren werd bijna een automatisme en de handelingen daaromheen bijna routine.

Alleen in 1974 ging het wat moeilijker. **Tzum** was al in het grote geheel opgegaan, maar de fabriek draaide nog. In 1974 werd besloten ook die fabriek dicht te doen. De Goede Verwachting had toen nog vier bedrijven en Beetstra en bestuur vonden dat er één gesloten moest worden. De keuze viel op Tzum. Heeg en Balk bleven open. Dat werd als een bijzonderheid beschouwd. Op een middag werd het besluit bekend gemaakt en burgemeester Siebold Hartkamp, toen nog eerste burger van de inmiddels ook al gefuseerde gemeente Franekeradeel, spoedde zich naar de plaats des onheils. Tevergeefs. De fabriek ging dicht.

Beetstra: „Ik ha my by elke sluting wol yntinke kinnen dat in dûmny en in haad fan 'e skoalle en wa't der fierders mar yn dat doarp wennet, dat dy dat ferfelend funen. By de earste sluting fan Easthim gong in pear moannen letter de dûmny fuort. De pastory leech. It haad fan 'e skoalle gie ek fuort, dus dat hûs stie leech en de direkteur ferhuze ek. Dat wienen doe dan mei fan de qrutste huzen yn Easthim en dy stienen allegear leech. No, doe hie elk yn Easthim hast it gefoel: it doarp rint leech.”

„It karakter fan it doarp feroaret fansels wol. Yn Tsjom naam it fabryk bygelyks in tige grut plak yn. Der kaam by dat de minsken. dy't yn dat fabryk funskjo-nearden ek nochal in neidruklik plak ynnamen. Foarsitter, direkteur, se sieten beide yn it bestjoer fan it doarpshAs. De iene wie presidinttsjerkfâld, de oare administreadend. Se sieten dan wer ticht by de dtlmm , dus.... Men hat faak mear as fyfich, miskien ek wol sechstich-sântich ,jier oan dat fabryk boud en dan komme der in pear fan dy mannen en sizze: Ticht”

„Mar jo sieten yn in enoarme ynflaasetiid. De leanen fleagen omheech en as jo dan gjin maatregels nimme binnen jo organisaasje, geane jo seker mei de kosten omheech. Dat is nochal dudlik. Der is altiten sein, by al dy fúzjes, dat de

Goede Verwachting net in tederasje fan leringen fan doarpsbelang is. Altest op dy basis ha se my hjir net oansteld”

Verkaveld

De zaak leek na die golf van fusies verkaveld te zijn. Er was later nog wel contact tussen De Goede Verwachting en de bij de Frico aangesloten coöperatie De Takomst, maar dat was erg oppervlakkig, zegt Beetstra. Het werd beleefd aangehoord. Meer niet. De belangstelling binnen De Goede Verwachting is de laatste vijftien jaar niet groot geweest om in een organisatie als de Frico (waarbij de afzet van de verschillende aangesloten fabrieken centraal vanuit Leeuwarden wordt geregeld) op te gaan. Men had het gevoel en de overtuiging dat een gecentraliseerde productie en - afzet meer kansen gaf dan het nogal decentralistische beleid van de 'oude' Frico. Men kon besluiten als zelfstandige vereniging al dan niet tot investeren over te gaan.

„Men wit allegear wol dat ynfestearen produksje betsjut. Dus op it momint dat jo yn in bepaalde rjochting ynfestearde ha is de produksje bepaald. Dy ynfestearingen waarden by de Frico net bepaald troch de man dy't ferkocht, mar troch de technisi fan it bedriuw. Dat lei by ús dudlik oars. Eart der by us ynfestearde waard, waard der earst wol dúdlik neitocht oer hokker rjochting wy opgean soene. En yn hokker bedriuw der wol ynfestearde wurde moast en hokker net. Dat is in enoarm ferskil. Plus it feit dat it sintralisearjen fan ferkeap en produksje in folle gruttere wendbaarheid yn it gehiel jout. Jo kinne jo ynfestearingen better en ekonomysker planne en oan dy ynfestearingen sit yn wêzen it hiele kostenpatroan.”

Over anderen spreekt hij liever niet, maar hij heeft het gevoel dat het zeer directe contact met de afnemers toch een aantal voordelen heeft. Als een bestuur en leden signaleren dat dat zeer effectief gaat en niet het gevoel hebben dat er wordt overgeïnvesteed en ze zien aan het eind van het jaar dat de resultaten ook nog plezierig zijn „dan tink ik dat men net sa gau seint: it moat mar oars”. In de jaren tachtig kwam toen de ontwikkeling in de richting van Noord-Nederland, de fusie tussen DOMO en Frico, en „dan is it begryplik dat men seint: 'It sil tís benije hee't dat giet'. En as jo dan frij fluch sjogge dat der nochal grutte swierrichheden ûntsteane, dan wurket dat fansels net stimulearjend. Wol yn belangstelling, mar net yn de animo om dizze wei te sykjen.”

Geen club

Net als de andere drie bleef De Goede Verwachting een 'vrije fabriek', dat wil zeggen een fabriek die zelf productie en afzet regelt

Beetstra zegt dat er geen clubje van die vrije fabrieken is ontstaan. „Wy ha wol regelmjituch kontakt. Nim no de behearsking fan de tsiisproduksje. Der hâlde wy elkoar wol fan op 'e hichte en de gong fan saken fan de merk sprekke jo elkoar ek wolris oer oan as jo wat op de beurs omsweve. It soe ek al te gek wêze as jo dat net diene.” De produkties worden volgens hem evenwel nauwelijks op

elkaar afgestemd. Een enkele keer doet men weleens wat gemeenschappelijk, maar een regel is dat niet.

Wingewesten in de coöperatieve sfeer lijken er op dit moment niet meer te zijn. Ten opzichte van de particuliere sector ligt het anders. De Goede Verwachting grenst aan het gebied van **Nestlé** en die particuliere fabriek heeft volgens Beetstra nog altijd zo'n tien procent van de melk in Friesland. Een merkwaardig en door hem niet te verklaren verschijnsel is dat de boeren van Parruga over het algemeen aan Nestlé leveren en die van Tjerkwerd aan Workum.... Doch dat terzijde.

Beetstra: „As der únderweis in Nestlé-boer wennet, dan is it net dat ik dér in hekel oan ha, orn't hy by us de molke net bringt. Sa neàaringsiik bin ik gelokkich net. As der twa bakkers yn ien strlitte wenje, hoege dy dochs gjin spul te hawwen? Ik tink dat jo dan de bêste broadsjes bakke moatte en de knapste eta-laazje meitje moatte, dan ha jo káns dat it goed giet. By ús is de molkpriis it sterkste wapen. Dat is plesierich rtin. Dér kinne jo fansels gjin hekel oan ha. it is gratis reklame. As men dat jier-yn-jier-út lést, moat dat fansels wat ynfloed ha. Oft wv dat merkel Jo kinne sizze: yn de rin fan de jierren binne der dochs wat boeren yn ús rlochting gongen. It hat hast frijwol ienjochungsferkear west. Jo kinne sizze dat dat ferkear noch wat flugger gean moatten hie, mar dat moatte jo oan de minsken oerlitte. Ik kin my net oars foarstelle dat dat ienige ynfloed hat”.

Voor het overige heeft de goede melkprijs van Workum vrijwel alleen een positief effect naar de eigen boeren toe gehad. Bij de afzet speelt deze reclame geen grote rol, zegt Beetstra. „It sil net tsjin jo wurkje. Der is wolris ien dy't wat gekskerend seit: 'Wy betelje jimme tefolle, oars hiene jimme net sa 'n hege priis. Dan sis ik altiten dat it oan de kosten leit. Fierders: in otnimmer rjochtet him, nim ik oan, wol op dy goede priis yn de trant fan: dy sil fuortdaliks wol net omfalle. It is foar in ófnimmer fansels fan it grutste belang dat wy der as frije kooperaasje bliuwe. As it omgekearde it getal wie en wy en de Súdeasthoeke soenen minder útbetelje as Noord-Nederland dan sce sa'n ófnimmer wolris tinke kinne: 'Hoe komt it my dy jonges?' No tinke se: 'Se binne kennelik sterk' ”.

Nog even terugkomend op het verkaveld zijn van zuivelcoöperatief Friesland: de zaak lijkt geregeld te zijn. Er zijn onderlinge afspraken, die men moet naleven en enige speling daarin lijkt voorhands niet aanwezig, Wel zijn er firma's opgestaan die de boer opgaan om te trachten melk bij de ene coöperatie te kopen en die aan de andere te verkopen, om op die manier onder de grensafspraken uit te komen.

Beetstra zegt met dergelijke firma's geen contact te hebben. Het bestuur van De Goede Verwachting loopt daar ook niet warm voor. Het kopen van melk uit het gebied van een zustercoöperatie is geen goede zaak. Hij vindt het jammer dat dat wel gebeurt. Voor de toekomst kan dat ontbindend werken. Als je het anders wilt moet je eerst de grensregeling opheffen en dat is niet zo simpel want dan moet je de bond opheffen. Dat was bijna het geval geweest en dan waren de

bindende besluiten ongeldig geworden. „Ik tink dat as jo op dat punt de ferhâldingen wat rêstich hâlde dat dat gjin skea jout foar de totale Fryske boerestân. Mar men kin der oars oer prakkescarje”.

Vakbondsbestuurders klagen er weleens over bij De Goede Verwachting weinig ‘Anklang’ te hebben. Beetstra kijkt enigszins verbaasd. „Ik kontrolearje dat fansels net, mar ik tocht dat de measten hjir wol organiseard wiene. Te min kontakt mei de fakbonden... It hoecht him net oan my te lizzen. Ik ha in hiel skoft yn de underhanneltingsdelegaasje sitten foar de cao. It hâldt yn dat ik de bonden wol ken. Se moatte my ek wol kenne. Wy ha net folle swierrichheden mei de bonden en yn de ûndernimmingsrie binne dy ek net en dêr sitte allinne organisearden yn. As jo mear kontakt mei de fakbonden ha, betsjut dat gauris dat der wat argewaasje is en dat is net altiten positif” Na een poosje „Se sille út de fuzjeperiode net ien gefal opneame kinne dat net goed oplost is”. En. ”Ik kin my net foarstelle dat se mei ien ‘gefal’, dat op ien fan ús minsken slaan moat, yn'e koffer omrinne”.

Bron: Leeuwarder Courant 18 juli 2007

MARCUS BEETSTRA 1925-2007
Aanjager zuivelfusie, voorzitter Fryske Gea

JOURE - In zijn woonplaats Joure is maandag oud-directeur van voorheen zuivelfabriek De Goede Verwachting Workum, Marcus Beetstra (82) overleden. Beetstra stond aan de basis van de fusies van zuivelcoöperaties die uiteindelijk in 1997 leidden tot wat nu Friesland Foods heet. Na zijn pensionering werd hij voorzitter van It Fryske Gea.

Beetstra was in 1987 samen met Rinse Zijlstra de auteur van een geruchtmakend rapport waarin de conclusie werd getrokken, dat de toenmalige zuivelcoöperatie Coöperatieve Condensfabriek Friesland moest fuseren met de kleinere coöperaties die Friesland toen rijk was.

Tussen de Tweede Wereldoorlog en de fusie van 1997 verdwenen alleen al in Friesland 74 kleine coöperaties. Beetstra stond aan de basis van die fusie en nam het voortouw, toen De Goede Verwachting fuseerde met de zuivelfabriek in Gerkesklooster tot de Twee Provincieën.

Pas tien jaar later kwam het tot de fusie tussen de Twee Provinciën, de Zuidoosthoek en toen al Friesland Coberco. Beetstra was toen al gepensioneerd en vertrokken naar de natuurbescherming.

Als voorzitter van It Fryske Gea betoonde hij zich voorstander van samenwerking tussen boeren en natuurbeschermers. Ook daarin bleek hij een vooruitziende blik te hebben. Sinds enige tijd werken boeren en natuurbeschermers nu samen in de stichting Boerenatuur, de koepelorganisatie van agrarische milieuverenigingen.

Workum wil uit wei hoogwaardige eiwitten halen

WORKUM - In de Workumer zuivelfabriek zal fors worden geïnvesteerd in produktiefaciliteiten om uit wei hoogwaardige eiwitten te halen. De coöperatieve zuivelindustrie De Goede Verwachting wil daarvoor samenwerking aangaan met de zuivelindustrie Hoogwegt in Arnhem. Het plan voor de weiverwerking vergt een miljoeneninvestering. Het bestuur van De Goede Verwachting moet nog een definitief besluit nemen.

De Goede Verwachting kondigde eerder al aan een onderzoek in te stellen naar de verbetering van de afzetmogelijkheden voor weieiwitten. Daarbij wordt onder meer gedacht aan toelevering aan de geneesmiddelenindustrie. In de zuivel wordt gezocht naar alternatieven voor de weiverwerking, omdat de prijzen voor wei en weiprodukten laag zijn.

Voor het verkrijgen van hoogwaardige eiwitten uit wei zal in de nieuwe opzet gebruik worden gemaakt van ultra-centrifuge. Dat is hetzelfde principe als waarmee de coöperatieve zuivelindustrie Zuid Oost Hoek in Oosterwolde de Frisonne-kaas maakt.

LC. 1990-07-17

Eiwit-fabriek voor markt VS en Japan

PROJECT **WORKUM** BIJNA KLAAR

WORKUM - Nog een paar weken en de fabriek van Frisian **Workum** Proteïn is klaar. Zaterdag hebben hijskranen omvangrijke tanks over de muren getild. In januari gaat de produktie van start. De **zuivelfabrieken** De **Goede Verwachting** in **Workum** en Twee Provinciën in Gerkesklooster met handelsonderneming Hoogwegt in Nijmegen hebben dan voor f 18 miljoen in een bedrijf geïnvesteerd dat zich vooral zal richten op de markt in de Verenigde Staten en Japan.

De omvangrijke investering is gedaan in de bestaande poederafdeling van de **zuivelfabriek** in **Workum**. Daar zal straks door ultrafiltratie eiwit uit weipoeder worden gewonnen. Die eiwitten worden veredeld en via Havero in Gorkum, een dochteronderneming van Hoogwegt, verkocht aan afnemers overzee. Havero zit nu al op die markt met produkten van de Franse onderneming Eurial. De klanten zijn vooral producenten van dieet- en babyvoeding en van medicinale toepassingen.

Het ligt in de bedoeling dat er jaarlijks 300 miljoen kilogram wei in het nieuwe bedrijf wordt verwerkt. Dat is de helft van de wei van de beide zuivelcoöperaties. De andere 300 miljoen kilogram wordt verpoederd in Gerkesklooster. Voor het nieuwe bedrijf zijn vijf mensen aangetrokken.

Volgens directeur Jan de Vries van De **Goede Verwachting** waren er al eerder plannen om meer met wei te doen dan er alleen poeder van de maken. In 1989 heeft de fabriek in **Workum** in het kader van de produktuitwisseling die toen tot stand kwam, de wei aan de voorloper van Friesland Frico Domo (Noord-Nederland) aangeboden. „Men wilde de wei niet hebben”, aldus De Vries. Daarmee werd toen de basis gelegd voor de nieuwe fabriek in **Workum**.

De markt voor weipoeder is volgens De Vries te ongewijs. Vorig jaar beurde hij f 1,50 voor een kilo weipoeder, nu niet meer dan f 0,90. De laatste tien jaar heeft de poeder gemiddeld nog geen gulden per kilogram opgebracht.

De prijs is voor een groot deel afhankelijk van die van mager melkpoeder. Beide produkten kunnen tegen elkaar uitwisselen. Mager melkpoeder is een produkt dat de steun van Brussel geniet. Die steun wordt minder en dus is er veel onzekerheid over de toekomstige prijs. Frisian **Workum** Proteïn hoopt royaal boven de f 1,30 te blijven. Voor de melkprijs is weipoeder nog altijd een belangrijk onderdeel: elke 18 cent van de poeder is 1 cent voor de melkprijs. De nieuwe markt is volgens De Vries bovendien stabiel.

LC. 1992-11-02

Goede Verwachting steekt f 5 miljoen in kaasopslag

WORKUM - De coöperatieve zuivelfabriek De Goede Verwachting in Workum heeft f 5 miljoen gestoken in een nieuwe kaasopslag. Het pakhuis, dat dezer dagen in gebruik is genomen, is bedoeld om de **Westliteen Maaslander**-kaas vijf tot zeven weken te laten rijpen om de produkten vervolgens consumentgereed af te kunnen leveren. Het pakhuis heeft een capaciteit van 650 ton.

De coöperatie is ook nog steeds van plan f 5 miljoen te steken in de uitbreiding van de **Mimolette**-fabriek in Balk. De plannen voor het inrichten van een zogeheten Waardevol Cultuur Landschap in de Zuidwesthoek hebben de uitvoering echter opgehouden. Eerst als er duidelijkheid bestaat over de herinrichting van de Zuidwesthoek en als er besluiten worden genomen omtrent de 500 hectare landbouwgrond, die uit produktie wordt genomen, zullen de uitbreidingsplannen mogelijk worden ontdooid.

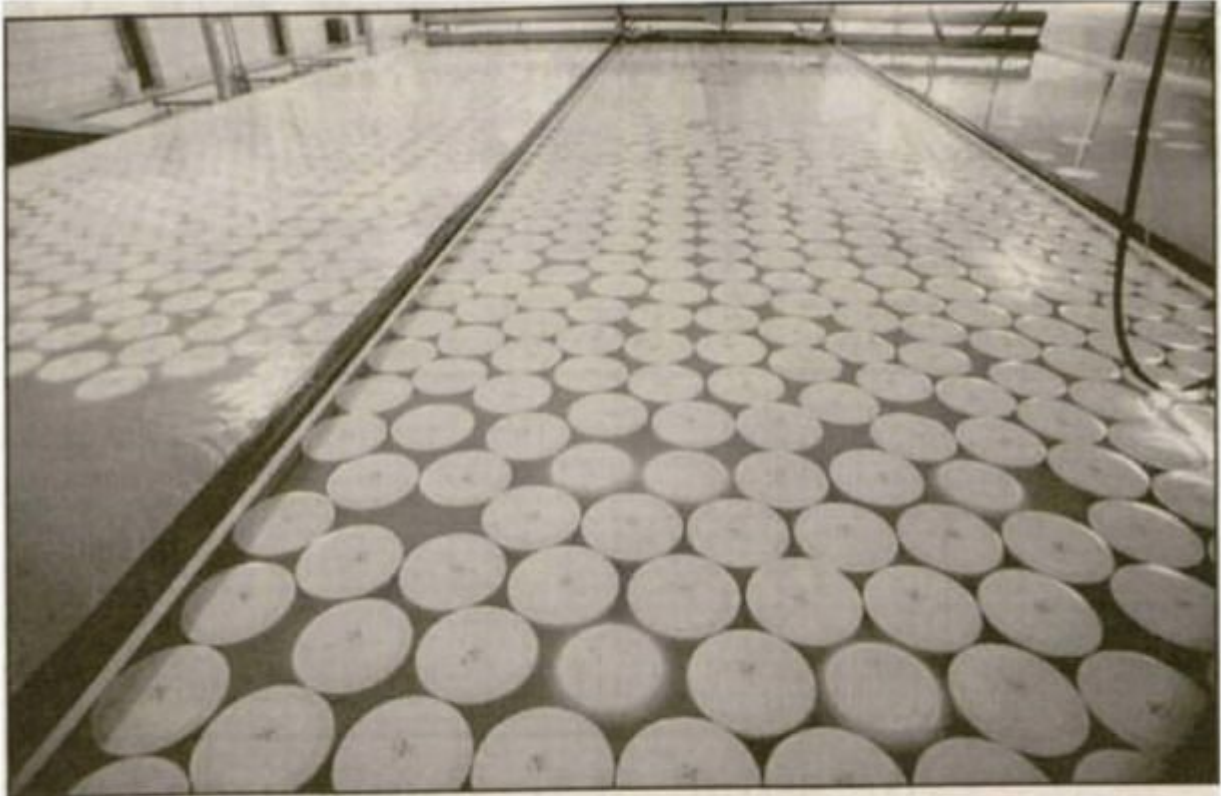
Uit het jaarverslag blijkt dat De Goede Verwachting de afgelopen twee jaar zo'n 46 miljoen kilogram melk heeft gekregen van boeren, die eerder leverden aan Friesland Frico Domo. Vorig jaar is er 36 miljoen kilogram melk van die boeren gekomen. Slechts een klein deel van de aanwas van melk van eigen boeren - vorig jaar van 297 miljoen naar 334 miljoen - wordt toegeschreven aan de aankoop van extra quotum. Er werd 69 miljoen kilogram bijgekocht van derden, waarvan 15 miljoen van de Duitse coöperatie in Emlichheim.

Het aantal leden steeg in 1993 van 1018 naar 1020. Het personeelsbestand werd uitgebreid van 171 naar 176. Die groei wordt voornamelijk veroorzaakt door de fabriek in Workum uit te breiden met een **wei-eiwit-eenheid** (samen met Hoogwegt in Groesbeek en Twee Provinciën in Gerkesklooster) waar intussen vijftien mensen werken.

De Goede Verwachting produceerde vorig jaar 36.469 ton kaas tegen 36.953 ton een jaar eerder. Voor 40 procent bestond die produktie uit specialiteiten. De produktie van melkpoeder steeg fors: van 899 ton naar 1466 ton. Weipoeder werd er eveneens meer gemaakt: 17.426 ton tegen 16.757 in 1992.

De melkprijs lag 0,63 cent per kilogram onder die van 1992. 'Workum' betaalde evenwel een pot uit van 10,26 cent, de hoogste in de geschiedenis van de fabriek, aldus directeur Jan de Vries. Er werd f 1,7 miljoen (0,56 cent per kilogram melk) gereserveerd tegen f548.162 (0,15 cent) in 1992.

Westlite-kazen dobberen bij De Goede Verwachting in het pekelbad. Voor de rijping en opslag van deze kazen heeft de Workumer **zuivelfabriek** dezer dagen een nieuw onderkomen in gebruik genomen.

Foto LC/Wietze Landman

Onderzoek naar fusie 'vrije' zuivelfabrieken

Van een onzer redacteurs

LEEWARDEN - Vier 'vrije' zuivelcoöperaties in het Noorden stellen een onderzoek in naar samenwerking. Een fusie wordt niet uitgesloten. Het gaat om De Goede Verwachting in Workum, Twee Provinciën in Gerkesklooster, Huisternoord in Oudwoude en Acmesa in Assen. De Zuid Oost Hoek in Oosterwolde is niet bij de gesprekken betrokken. Bij de vier fabrieken werken 330 mensen. Er zijn 1847 boeren bij aangesloten.

De vier bedrijven willen door samenwerking hun kracht in de markt versterken. Samen hebben zij 740 miljoen kilogram melk. Daarvan wordt jaarlijks ongeveer 74.000 ton kaas geproduceerd. Samen horen de vier daarmee tot de vier grootste kaasproducenten van ons land. Voorts produceren zij zo'n 24.000 ton boter, 2700 ton

melkpoeder, 30.000 ton weipoeder en speciale produkten.

De fabrieken werken nu al samen in verschillende combinaties. Zij hebben hun krachten gebundeld voor de aankoop van melk in Duitsland. Daar is een overeenkomst voor gesloten met coöperaties rond Emlichheim.

Ze laten hun room verwerken in Gerkesklooster en verkopen hun boter via de Koninklijke Buisman in Leeuwarden. Workum en Gerkesklooster hebben onlangs met Hoogwegt in Groesbeek voor miljoenen geïnvesteerd in een fabriek voor wei-eiwitten. Acmesa en Gerkesklooster nemen - met anderen - deel in Frisian Dairy Trade, een kaasexportorganisatie in Drachten. Workum en Huisternoord doen veel handel met kaasexporteur Westland in Huizen.

LC. 1993-10-06

Zonnige toekomst noordelijke zuivel

TE GAST

J. de Vries

algemeen directeur zuivelindustrie

De Goede Verwachting te Workum

De door vriend en vijand gewaardeerde Dick Heinen van de Voedingsbond FNV verlaat de zuivel. In een afscheidsinterview liet hij nog eenmaal zijn licht over de noordelijke zuivel schijnen. Een somber licht.

Toegegeven, de heer Heinen heeft in zijn zuivel-tijd te maken gehad met een sterke inkrimping in de zuivel. De superheffing in 1984 had tot gevolg dat de ene reorganisatie, de andere opvolgde. Voor een vakbondsman geen gemakkelijke periode. Waarschijnlijk ziet de heer Heinen de huidige situatie in de noordelijke zuivel toch een beetje te veel door de bril van het verleden. Althans, ik deel zijn somberheid niet, vooral gezien in relatie tot de zuivel in de rest van Nederland.

Wellicht is het goed de zaken even op een rijtje te zetten voor de gemoedsrust van de heer Heinen en het perspectief dat er zeker is voor een aanzienlijk aantal zuivelmedewerkers.

De afgelopen jaren heeft zich in het Noorden het proces van de integratie van NoordNederland en CCFriesland voltrokken. Er is daarmee een onderneming, Friesland Frico Domo, ontstaan, die onder leiding van een nieuw bestuur en management in zuivelend Nederland respect afdwingt. De resultaten zijn ook van dien aard dat FFD zich vorig jaar kon meten met de best uitbetalende zuivelondernemingen. Van de drie groten, Campina-Melkunie, Coberco en FFD, was FFD de hoogste.

Naast Friesland Frico Domo bestaan in Friesland nog vier vrije fabrieken te Gerkesklooster, Oudwoude, Oosterwolde en Workum. Deze vrije fabrieken hebben tot nog toe tevredenstellende resultaten geboekt. Dit heeft zich vertaald in goede melkprijzen en reserveringen, zodat de eigenvermogenspositie goed is te noemen.

Ook is er veel geïnvesteerd in de kaasbedrijven, die grotendeels voldoende schaalgrootte bezitten. Een uitzondering wat dit betreft is Oudwoude, die echter door het produceren van alleen maar specialiteiten haar plaats heeft weten te behouden in zuivelland.

Zeker, het zijn kaasbedrijven, de Friese vrije fabrieken. Dat betekent eenzijdigheid, maar ook specialisatie, met extra toegevoegde waarde. Daarbij dient be-

dacht te worden dat er onder meer in de particuliere sector kaasbedrijven zijn, die uitstekend scoren.

Samenvattend ben ik van mening dat de noordelijke zuivel op het ogenblik minstens zo sterk is als die in overig Nederland. Friesland Frico Domo heeft als onderneming voldoende schaalgrootte om zich internationaal te kunnen profileren. Daarbij is het een financieel sterke coöperatie, die na de laatste reorganisaties zich zelfbewust met goede resultaten profileert. De vrije fabrieken vervullen eveneens hun functie naar boer en markt. Er zijn sterke contacten met particuliere handelshuizen, hetgeen tot uiting komt in de goede resultaten.

Ook zijn er verschillende dwarsverbanden. Ik kom daar nog nader op terug. Eerst de constatering dat de Friese boer de laatste jaren gemiddeld de beste melkprijs heeft geboord in geheel Nederland. Er is weinig aanleiding te veronderstellen dat dit de komende jaren drastisch zal veranderen. Vandaar dat ik de somberheid van de heer Heinen niet deel.

Wel wat betreft de melkprijs op zich. Die zal dalen. Dit is echter een gevolg van het Brusselse beleid. Er is minder marktondersteuning, terwijl het quotum in de EU eerder wordt uitgebreid (Italiaans quotum) dan ingekort. Dit houdt automatisch een druk op de melkprijs in.

Ik ben het met de heer Heinen eens dat de ontwikkeling noodzaakt tot samenwerking waar wenselijk en mogelijk. Er zijn echter al behoorlijk wat samenwerkingsverbanden. Zo bestaat tussen FFD en Workum een kaasuitruil, waarbij de 'Rode Commissie' bij De Goede Verwachting wordt geproduceerd en de Friese en Leidse soorten bij FFD. Buisman (boter), de Hoogwegtgroep (poeder, zuivelfabriek

De Kievit), Oosterwolde, Gerkesklooster en DOC te Hoogeveen bezitten samen de aandelen van het nieuwe kaasexportbedrijf van K. H. de Jong in Drachten. Workum en Westland te Huizen hebben samen met Schaaf-Holding Kaasexport Tamminga te Weidum. Frisian Proteïen Workum BV is een gezamenlijke dochter van Hoogwegt, Workum en Gerkesklooster en 'houdt zich bezig met het veredelen van wei-eiwitten.

Dit is slechts een greep uit de samenwerkingsvormen in de noordelijke zuivel, die tijdens de periode-Heinen tot stand zijn gekomen. Het zal hem goed doen, evenals het feit dat er de laatste jaren in toenemende mate aan produktvernieuwing wordt gedaan. Heinen mist de echt nieuwe produkten. Hij vindt dat daar meer aandacht aan moet worden besteed. Dat is juist. Hij doet dan echter geen recht aan de produktontwikkelingen, die wèl succes hebben gehad.

Zowel FFD als de vrije fabrieken hebben de afgelopen jaren nieuwe produkten het licht laten zien. Wat onze eigen onderneming betreft waren dat onder meer de Trenta (kaas met plantaardig vet) en de Westlite. In Workum zijn we ook druk bezig met het veredelen van wei-eiwitten. Het einde van dat proces is nog

niet in zicht. Het zou te ver voeren ook de specialiteiten van de andere ondernemingen te noemen. Ze leveren zeker een bijdrage aan de melkprijs in het Noorden. Wat onze eigen coöperatie betreft is de produktie van specialiteiten duidelijk in toenemende mate verantwoordelijk voor het niveau van de prijs.

Natuurlijk, het kan beter. Dat kan ook binnen de huidige structuur van de noordelijke zuivel. Friesland Frico Domo is sterk genoeg om zelf de ontwikkelingen ter hand te nemen. De vrije fabrieken doen dat samen met verschillende partners. Een gezonde combinatie, waarin voldoende creativiteit aanwezig is om nieuwe markten aan te boren en passende produkten te ontwikkelen. Creativiteit is niet gebonden aan de omvang van de onderneming.

In tegenstelling tot de heer Heinen ben ik van mening dat de noordelijke zuivel voor de boeren en zuivelmedewerkers zeker perspectief biedt. De strijd om de boer is geluwd, de onderlinge contacten op bestuurs- en directieniveau zijn goed. Men is meer met elkaar bezig dan tegen elkaar. De samenwerking binnen de NZO, de nieuwe Nederlandse zuivelorganisatie, is daar een voorbeeld van.

Wellicht is het voor de scheidende vakbondsbestuurder plezierig te weten dat er meer orde dan wanorde is in de noordelijke zuivel. Dat de krachten waar nodig gebundeld worden. Hopelijk zal hij van afstand kunnen zien dat zijn sombere voorspelling niet is uitgekomen.

Zuivelfusie van Gerkesklooster en Workum

WORKUM - De zuivelcoöperaties De Goede Verwachting in Workum en Twee Provinciën in Gerkesklooster willen fuseren. De besturen van beide zuivelverenigingen hebben deze week met de plannen van beide directies ingestemd en zullen voorstellen deze herfst aan de betrokken melkveehouders voorleggen. De fusie moet volgend jaar al ingaan. De nieuwe naam wordt Twee Provinciën, de vestigingsplaats Workum.

Beide coöperaties, die zich vooral toeleggen op kaasproductie, vinden schaalvergroting wenselijk. Voorts willen ze door de fusie komen tot verbreding van het produktenpakket en een grotere invloed op de markt afdwingen. Samenvoeging betekent verdere rationalisatie van de zuivelproductie. Onduidelijk is of dat ook personele gevolgen heeft.

De Goede Verwachting produceert jaarlijks zo'n 36.500 ton kaas van 334 miljoen kilo melk, Twee Provinciën ongeveer 26.000 ton van 166 miljoen. Bij de Workumer coöperatie zijn 1020 leden aangesloten, bij die van Gerkesklooster 529. Bij de fabrieken in Workum, Balk en Heeg werken 174 mensen, in Gerkesklooster 96.

Besprekingen over een juridische fusie zijn begin juli in gang gezet. Directe aanleiding tot een inniger samenwerking was het benodigde investeringsplan voor de kaasfabriek van De Goede Verwachting in Workum om zo de eind juni aangekondigde sluiting van de fabriek in Heeg op te vangen. Daar werken nu nog 28 mensen.

De kosten van de reorganisatie vielen De Goede Verwachting tegen. In gesprekken met Twee Provinciën bleek dat de productie van Heeg zonder noemenswaardige investeringen kan worden overgeheveld naar de in aanbouw zijnde kaasfabriek van Twee Provinciën in Gerkesklooster. De Goede Verwachting laat nu aanzienlijke investeringen achterwege en bespaart daarmee flink wat kosten.

Beide coöperaties werken al op veel terreinen samen. Samen met Hoogwegt in Nijmegen hebben De Goede Verwachting en Twee Provinciën een wei-eiwitproject opgezet in Workum. Deze miljoeneninvestering levert inmiddels, een bijdrage van enkele centen aan de melkprijs. Voorts wordt de room uit Workum verwerkt in Gerkesklooster. Twee Provinciën heeft zelfs het voornemen fors te investeren in een nieuwe fabriek voor de verwerking van room. Nu wordt er alleen boter van gemaakt, maar het doel is er lucratiever produkten van te maken.

Beide coöperaties hebben sinds vorig jaar oktober, samen met Huisternoord in Oudwoude en Acmesa in Assen, tot begin februari gepraat over een fusie van de vier 'vrije' fabrieken. Uiteindelijk liep dat stuk op de wens van Huisternoord, veruit de kleinste van de vier, de fabriek in Oudwoude open te houden. Die eis

lag moeilijk bij de partners. Toen al is verklaard dat bestaande vormen van samenwerkingen zouden worden geïntensiveerd.

Nadien sloot Acmesa zich vlot aan bij Zuid Oost Hoek in Oosterwolde, een andere 'vrije' zuivelcoöperatie, die zich tot dat moment afzijdig had gehouden. Het heeft de gesprekken over fusie tussen De Goede Verwachting en Twee Provinciën niet bespoedigd, zegt directeur Jan de Vries van de Workumer coöperatie. „Wy hawwe regelmjittich oerlis en sa kaam begjin july fan it ien it oar.”

Algemeen directeur van de nieuwe coöperatie wordt Jan de Vries, nu directeur bij De Goede Verwachting. Bij de start van de nieuwe coöperatie trekt directeur Geu Vries van Twee Provinciën zich terug uit de dagelijkse leiding. Hij bereikt in de loop van volgend jaar de pensioengerechtigde leeftijd.

De betrokken vakbonden verwachten geen ingrijpende gevolgen voor het personeel. De sluiting van Heeg heeft al tot afspraken geleid, zegt bestuurder Henk Amperse van de Voedingsbond CNV. Het personeel van Heeg wordt ingezet in de fabrieken van Workum en Balk. Amperse is op zich ingenomen met het fusieplan. „De eerdere fusiebesprekingen gaven al aan dat er noodzaak was. De fusie maakt de coöperaties sterker. Bovendien zorgt het ervoor dat een belangrijk stuk werkgelegenheid zekerder wordt.”

In gesprek met 'Directeur Jan de Vries'

Een zekere mate van ijdelheid is de fabrieksdirecteur niet vreemd. Ter illustratie van de karaktertrek, die maakt dat hij onder uiteenlopende omstandigheden gaarne zichzelf wil blijven, verhaalt hij van zijn tijdelijke betrokkenheid bij een clubje van hoofdzakelijk spijkerbroekendragers. Hij verscheen steevast in zijn gebruikelijke donkerblauwe kostuum, met hagelwit overhemd en stijlvolle das. Waarom, zo vraagt hij zich retorisch af, zou hij zich in zijn kledij aanpassen? En bovendien, is niet de spijkerbroek ook al weer decennia lang een uiting van conformatie?

Terwijl Jan de Vries zijn gekostumeerde dwarsigheid schetst, vertoont het opmerkelijk gebruide gelaat een triomfantelijk, haast koket glimlachje. Hij toont zich met verve de man, die zijn eigen lijnen trekt. En dat ook altijd heeft gedaan. Nou ja, op die ene keer na dan. Maar hoeveel keus heeft de potentiële emigrant, wiens echtgenote de provincie Friesland royaal boven het het Australië prefereert? Precies.

In de directiekamer van zuivelfabriek De Goede Verwachting, vlak buiten Worum, moet de temperatuur op deze zoveelste zonnige julidag tot ruim boven de dertig graden zijn gestegen. In het kantoorgedeelte heerst een lichte agitatie, omdat de nieuwe telefooncentrale niet naar behoren functioneert. Met kwieke

tred beent de 55-jarige De Vries door het pand. Als altijd in stemmig donkerblauw.

Hij informeert terloops naar de stand van zaken bij een zuchtende installatiemonteur, verstaat zich beknopt met de transpirerende telefoniste, en zal zich pas van zijn energieke gebaren en colbert ontdoen als het vraaggesprek op gang is gekomen.

De in zekere kringen vanzelfsprekende volgende stap, een invitatie aan de gast om desgewenst ook een kledingstuk af te werpen, blijft achterwege. De Vries komt uit de klei, hele beste klei zelfs. Die van Jorwerd. En dan doe je gewoon.

Het milieu was overzichtelijk, het dagelijks brood moest generaties lang met hard werken worden verdiend. „Pake fan memmekant wie ferfeanter by Bantegea. Ik kom út in laach fan wrotters. Jawis. En op'e Pleats yn Jorwert wie altyd wurk, ek foar de bern.” De Vries bedoelt maar.

Toch stuurde het ouderpaar het nageslacht niet de wereld in met enkel eelt op de handen. De zieltjes werden gebalsemd met lectuur en, later, literatuur. „Ek al wienen heit en mem wrotters, se hienen in soad omtinken bar lezen. In bytsje apart wie dat faaks wol. Op in pleats, dan.”

Zo werd, de herinnering komt met kennelijk enige vertedering boven, 's avonds voorgelezen uit Nynke fan Hichtums „De jonge Priiskeatser”, „en dat fúnen wy sa prachtich dat wy it stadichoan út 'e holle koenen”. Zodat het kroost verontwaardigd kon ingrijpen als een vermoeide heit tijd dacht te winnen door passages enigszins verkort weer te geven.

Het gezin was lid van de Fryske Bibleteek, en de jonge Jan ruilde frequent en gretig. Daar kiemde zijn latere affiniteit met het geschreven woord. „Dat lézen waard by eintsjebeslút hiel wichtich foar ús, bern. No noch - ik ha itselde as in suster fan my. Wy kinne op paad sûnder ekstra klean of in twadde pear skuon, dat is net slim, mar nea sûnder boeken. Dan fiele wy ús keal. Leeg.”

De Vries, leerling op de landbouwschool, begon te schrijven. „Revu, kabaret, letter folge troch toániel, gedichten, ferhalen. It rún fan it ien min of mear logysk oer yn it oar.” In het Fries. Met, hij hoeft er niet lang over na te denken, als favoriet in het Friestalige prozagenre Rink van der Velde.

Ook, of wellicht juist door de aanwezigheid van een rijk gevarieerd boekenbestand, heeft De Vries zijn jeugd in het toch bepaald niet kosmopolitische Jorwerd ervaren als het tegendeel van benauwend. „Mar de blik wie ek net bekrompen, thús. Ik wie op in bepaald stuit in ferhipte soad op 'en paad foar it kabaret, en dan kaam ik grif let, hiel let, op bed. Dèr waard neat fan sein.”

Op een kleine conditie, dan: „Sa lang as ik mar om healwei fiven fan bed kaam, te melken.” Hij vermoedt, merkt hij tenzijde op, daar een discipline aan te heb-

ben overgehouden, die hem nog dagelijks te stade komt Met nauw verholen trots meldt hij „hoe dan ek” uiterlijk om acht uur 's morgens ten fabrieke te verschijnen.

Terug haar het ouderlijk huis en de geestelijke speelruimte: „In oar foarbyld. Doe 't ik achttjin waard, krige ik in auto. Net út Iúkse, mar as in middel om myn aksjeradius grutter te meitsjen. Om wat mear fan de wrâld te sjen, sa te sizzen. Dan moat je as álden dochts in brede blik ha, tinkt my.”

Het voertuig zou, symbolisch beschouwd, de jeugdige eigenaar per saldo niet ver van huis brengen. „Ik wie, ek troch myn oplieding, bestimd foar de pleats. Mar op in dei moete ik, oan de taap yn Menaam, Hylke Speerstra. Dy soe oer-stappe fan it Lánboubléd nei de Friese Koerier, En oft syn baantsje net wat foar my wie”

De volgende dag belde hij Hinne Bokma, eindredacteur van het weekblad. Want, benadrukt hij, zodra het gaat om het nemen van beslissingen, dan is hij snel. Altijd geweest. Het gebrek aan journalistieke ervaring leidde via de hobbel van een psychologische test, maar de uitslag stond aanname niet in de weg. Zo evenmin het ouderpaar: „Heit en mem hienen der gin inkeld probleem mei. Dy lieten us frij, ek al hienen se it tinkt my oars yn 'e holle.”

De solide baan en een inmiddels zeer bestendige relatie met de uit Goutum afkomstige Rinny van der Kooi torpedeerden zijn wilde maar vaste voornemen om als boer nur Australië te emigreren. Waar hij zichzelf zou karakteriseren als „in springerich typ” die zich „oeral wol lokkich fielt”, bleek zijn vrouw vooral gehecht aan het vertrouwde. Zijn waardering voor haar terughoudendheid „as ik gysten bin, is sy in prima rem, sy lit de toer mear midden yn it doarp” - heeft een obligate ondertoon.

Als De Vries dan ook, veel later in het gesprek, oprecht lijkt te betreuren dat hij nooit in het buitenland werkzaam was, is de vraag gerechtvaardigd of hij graag enig toneel speelt. Na een onderzoekende blik klinkt het: „Somtided”. Maar, haast hij zich te verduidelijken, nooit wanneer er emoties in het spel zijn, De gefingeerde eerlijkheid bewaart hij, en dan nog met beperkt gebruik, voor zakelijke omstandigheden.

Het landbouwblad bood de levendige geest ruimte. Niet alleen letterlijk, inclusief een eigen verhalenrubriek onder de naam Bolwerk, maar ook figuurlijk. „Ik wist, rúch sein, fan it bestean fan swart en wyt Bokma hat my leard, dat tusken dy utersten gradaasjes fan griis lizze. Dat wie wichtich foar ien mei myn ynstelling, der ha ik in soad oan hán.”

Niettemin besloot hij al tamelijk snel geen aanspraak te zullen maken op de titel van langstzittende redacteur bij het blad van de boerenstand, „Earlik is earlik, it wie hiel aardich. Mar op in bepaald stuit hast alles sjoen, de gearkomsten wienen alle jierren itselde, en kommentaar skriuwe geartkomsten wienen alle

jierren itselde, en kommentaar skriuwe die Bokma al.” Lachend: „Boppe dat, ik hie no weet fan de griistinten, mar dy feroaren dernei net bot mear. It bleauwen moat wol deselde farianten.”

Het trof daarom buitengewoon gelukkig dat hij al vrij snel door een volgende werkgever werd gepolst.. De toenmalige coöperatieve in- en verkooporganisatie CAF, waar hij al enige actie ontplooidde in het zogeheten jongerenbestuur, meldde zich. „It klinkt faaks nuver, mar ik ha nooit oan watsoarte fan karriéreplanning dan ek dien. Minsken ha my altyd frege foar wet ris in oare job.”

„Dat wie echt leuk, omdat ik in breed terrein hie, as meiwurker foar de public relations, sa't it hjitte. Ik fersoarge it CAF-Nijs, ynklusyf de adfertinsjes, ik moast fan alles organisearje. Mar ek bygelyks de kleur fan it wagenpark moast ik my mei réde. It wie fan alles wat, hiel geskikt foar in man as ik.”

Het creatieve schrijverschap kwam tot volle bloei. Tot driemaal tot mocht hij voor poëzie de Rely-Jorritsmaprijs in ontvangst nemen, van zijn zes toneelstukken trok het regionale toneelgezelschap Tryater met „Geskaei om 'e kaei” maar liefst 125 maal uitverkochte dorpshuizen. De schier ongeremde dadendrift en organisatorische kwaliteiten deden De Vrles in het bestuur van genoemde theaterploeg belanden.

Ondanks deze nauwe betrokkenheid bij het Friestalig toneellevens zette hij vrij abrupt een punt achter zijn zelfgeschreven produkten. Het uitbundig succes ten plattelande weerhield critici niet van opmerkingen met een licht kregelige ondertoon over opbouw en inhoud van het gebodene. Nadat hem door Thom van der Goot, artistiek leider van Tryater, was toegevoegd dat de opzet van zijn zevende blijspel een onontkoombare gelijkenis vertoonde met die van de voorgaande zes, erkende hij zijn grenzen op dit specifieke gebied.

Op vergelijkbare wijze, en prettig passend in het beeld van de snelbeslisser, legde hij de pen neer waaruit eerder de gedichten vloeiden. Niet, bestrijdt hij met enige felheid, omdat de kritiek weer eens sputterde. „Dat liet my kâld, de mening fan in oar is foar my gjin noarm. Ik folgje myn eigen normen, ik stippelje myn persoanlike koers wol út. As ik trochskriuwe wol, skriuw ik troch. Ha ik der om hokker reden gjin aardichheid mear yn, dan bin ik frij radikaal. Dan is it boem, ho en klear,”

Nog tijdens zijn verblijf op de burelen van het Landbouwblad had hij tactvol doch vooralsnog, vruchteloos getracht zich een positie te verwerven in het bolwerk van de Friese Maatschappij voor Landbouw. „Net twa jier by de CAF waard my yn de wandelgongen dúdlik makke dat der in mooglikheid wie. Prachtich: ekonomysk-sociaal foarljochter”. Opnieuw besliste hij op korte termijn. Om een wijle later, het zal amper verbazen dat het initiatief andermaal van werkgeverszijde stamde, de retourreis naar de CAF te aanvaarden.

De ochtend-, middag- en avondmens, die in De Vries huizen, deden zijn ster binnen de coöperatie gestaag stijgen. Na het eerdere vooral uitvoerende overschreed hij ditmaal de beleidsdrempel als directiesecretaris. Het logische adjunct-directeurschap en uiteindelijk de directionele verantwoordelijkheid voor de produktiebedrijven, investeringen, verkoop en expeditie volgden.

Had de doener De Vries zijn handen vol aan het coöperatieve mengvoer en aanverwante artikelen, de denker De Vries dacht zowel op eigen houtje als geïnstitutionaliseerd na en mee. Over het Fries bijvoorbeeld, in het bijzonder over de moderne invloeden die deze oude taal bedreigen. Als lid van het Berie foar it Frysk, althans gedurende enige tijd want, vat hij het geacht college omziend en schouderophalend samen: „Dy minsken stienen net met beide fuotten op de grún.” Hij verwijt het adviserend gezelschap, en in één adem de voltallige leiding van de Fryske Akademy, verregaande starheid en een schromelijk gebrek aan zicht op eigentijdse ontwikkelingen. Voor een ogenblik verstart de habituele aimabele glimlach „De Akademy fiert in foar it Frysk funest belied. Wylst it gebrúk fan de taal yn li deistich libben harren troch de fingers glydt. En dat sjogge se net.”

Beter zou het zijn, zo luidt zijn stellige overtuiging, aanmerkelijk speelser met de taal om te gaan. „Bourgondysker, soe ik hast sizze. Net deafalle oer in modernisme, of een hollandisme, of oare -ismen. Dy tijd ha wy hân, alle aktiviteiten geane hjoeddedei oer de grinzen hinne, dus it gebrúk fan taal ek.”

Hij rondt zijn filippica tegen de gehonoreerde taalbevorderaars af met het advies, dat ook tijdens zijn deelname aan het beraad al in de wind werd geslagen. „Men moet oanslute by de taal dy't noch gáns minsken alle dagen rûnom yn 'e provinsje prate. Dat is no ienris gjin Akademy-Frysk. Dat is it echte Frysk, ek al linke de Feitsma's en de Breukers der justjes oars oer. Ik ha dêr mar ien wurd foar. Funest.”

Na zeventien jaar actief te zijn geweest aan de voorkant van het melkrund, verruilde De Vries achtjaar geleden de voedersector voor de onderkant van het stamboekvee. Hij kreeg de leiding van de directie over de zelfstandige zuivelfabriek te Workum, De Goede Verwachting. En daar heeft hij het ongelimiteerd naar zijn zin. Niet dat de huidige arbeidsplaats per definitie de ideale is tot de dood er op volgt, maar hij zou met de gedachte kunnen leven. Zeker. Want.

De nadere beschouwing van het opereren in coöperatief verband en in een middelgroot bedrijf mondt uit in vrijwel louter superlatieven. Hij mag functioneren onder een uitnemend bestuur, dat grote vaardigheden paart aan kennis van zaken. Zijn speelruimte is alleszins bevredigend. En de schaalgrootte maakt het mogelijk dat een veehouder met een probleempje hem heel gewoon, ook op zondagmiddag, thuis opbelt. Terwijl hij toch 's anderendaags weer met een miljoentje of meer in de weer is.

De conclusie dat De Vries daarmee een aanhanger van relatieve kleinschaligheid is, wordt ter plekke van tafel gewoven. Het moet goed worden verstaan, De Goede Verwachting is toch bepaald niet niks. Anderzijds is de directeur, even geheel los van nu tot stand gekomen fusie met de zuivelfabriek te Gerkeskloss-ter, geen kritiekloze meeloper op de hedendaagse overnameroutes.

„Gjin misbegryp. Ik ha op dit moment in grut respekt foar Friesland Frico Domino. Dat groeit út, nei alle swiere jierren en pynlike yngrepen, ta in echt goed konsern, mei behoarlike potinsje. Mat ik sis ek net, dat is fuar elk de takomstjonges, fusearje mar in ein fuort. Ik sjoch de takomst mear yn in mikste maatskippei plak foar de gruttere en plak foar de lytsere”

Zo zou hij, zijn gebundeld proza getuigt er in alledaagse boerensituaties van, ook graag het platteland van Friesland blijven zien. Een mengeling van agrarische bedrijvigheid en natuur, in een harmonieuze verhouding. Het braakleggen van landbouwgronden en de geforceerde omzetting van boeregebied in natuurterrein zijn hem een doorn in het oog.

Natuurlijk, in Brabant en Gelderland moet iets gebeuren, daar is de druk te groot geworden. Maar in „ús dochs wat earmoedige provinsje” kan en mag er geen te zware aanslag worden gepleegd op de landbouw, stelt De Vries. Immers, wie melk houdt, behoudt zijn inventiviteit. Maar wie alleen nog maar bezig is met reorganisatie, raakt onherroepelijk achterop, „dat sjochtst yn elke krimpende takke”.

Hij durft wel een voorspelling aan: over tien jaar is nog eens 30 tot 40 procent van de boeren vertrokken. Maar als de veestapel ongewijzigd blijft, zullen de resterende boeren een goed bestaan hebben, en hun gemiddelde kudde vergroot zien van de huidige vijftig á zestig tot zo'n tachtig. „Dan prate wy echt noch net fan mammoetbedriuwen. Mar dan moat de opperflakte oan greide wol itselde bliuwe. En leafst net mei fan dy frjemde, ún-Fryske Skotse heechlanners derop. Gjin gesicht.”

En waar zit Jan de Vries, over tien jaar? „Gjin idee. Sa ‘t ik sein ha: ik plan niks. Ik besykje mysels wolris wiis te meitsjen dat dit it is, hjir yn Warkum. Dat hjir neat nijs mear efteroan komt. Dat fyn ik dan frijwat benearjend. Oan de oare kant, men kin dat neat sels ynfolle. Ik ha myn bestjoersfunksjes. Ik ha myn leézen. Ik ha myn skriuwen.”

De zon heeft zonder genade verder gebrand, in de directiekamer heerst nu een tropisch klimaat. Maar de Vries blijft gaarne zichzelf. Dus completeert hij, alvorens afscheid te nemen, fluks het donkerblauwe kostuum weer met het colbert. Even later verdwijnt hij energiek in het zwetend gebouw.

21 november 1994 was de ingangsdag van deze fusie

Twee Provinciën door fusie landelijk vierde

WORKUM - De nieuwe zuivel-coöperatie Twee Provinciën is gisteren een feit geworden. Door de fusie van de coöperaties Twee Provinciën in Gerkesklooster en De Goede Verwachting in Workum ontstaat in grootte de vierde zuivelonderneming van ons land, als wordt uitgegaan van de hoeveelheid verwerkte melk. De onderneming, die de hoofdzetel in Workum zal hebben, heeft een melkaanvoer van 650 miljoen kilo per jaar. Die wordt verwerkt in de fabrieken in Gerkesklooster, Workum en Balk. Het bedrijf in Heeg gaat dicht.

Bij de nieuwe coöperatie zijn ruim 1540 boeren aangesloten met 1400 bedrijven. De leden van De Goede Verwachting in Workum zijn zonder hoofdelijke stemming met de fusie akkoord gegaan, in Gerkesklooster was een kleine minderheid van 1 procent tegen.

Twee Provinciën, die op 1 januari volgend jaar van start gaat, heeft een balanstotaal van f 226 miljoen. Het eigen vermogen is 28 procent van dat totaal. De omzet bedraagt f 593 miljoen. De aansprakelijkheid van de leden zal worden teruggebracht. Dat geldt ook voor het uittrekgeld dat van 5 naar 3 procent van het melkgeld gaat.

De nieuwe coöperatie maakt jaarlijks 62.500 ton kaas, 4500 ton boter en 29.100 ton weipoeder. In Workum hebben de beide ondernemingen bovendien fors geïnvesteerd in een wei-eiwit-project, waarin ook Hoogwegt

uit Nijmegen deelneemt. De room van Workum wordt al in Gerkesklooster verwerkt. Voorts heeft de onderneming aandelen in de kaasexportfirma's Tamminga in Weidum en K.H. de Jong in Drachten.

Voor de 271 personeelsleden zal de fusie geen gevolgen hebben. Het sluiten van de fabriek in Heeg, waar dertig mensen werken, houdt wel in dat een groot deel van dat personeel naar Gerkesklooster moet. De kaasproductie van Heeg wordt namelijk naar Gerkesklooster overgeheveld. Daar is een nieuwe kaasfabriek in aanbouw.

Jan de Vries, de huidige directeur van De Goede Verwachting in Workum, wordt algemeen directeur van de nieuwe onderneming. Geu Vries, de huidige directeur van Gerkesklooster, gaat in de loop van volgend jaar met pensioen. Rutger Fopma uit Nijhuzum is voor een jaar tot voorzitter benoemd. Daarna zal het bestuur de functies opnieuw verdelen. Dat bestuur bestaat voorts uit S.S.U. Attema uit Abbega, H.N.H.K. de Jong uit Ferwoude, A. Stokman uit Koudum, B. Zijlstra uit Tzum, M.T. Douma uit Gerkesklooster, W. Meyer uit Surhuisterveen, A. van der Scheer uit Opende en E. de Vries uit Niekerk. De raad van commissarissen wordt gevormd door Frans Drabbe uit Amsterdam, Klaas Hornstra Moed uit Grou en Pé Miedema uit Heeg. Gerkesklooster zal nog een vierde commissaris leveren.

LC. 1994-11-22

Meer leden Goede Verwachting

WORKUM - Het ledental van de zuivelcoöperatie De Goede Verwachting is in het laatste jaar van haar 95-jarig bestaan nog flink gegroeid. De coöperatie is inmiddels opgegaan in Twee Provinciën. Het ledental van DGV steeg van 1020 naar 1052 omdat nogal wat leveranciers lid werden. Het laatste jaar van DGV wordt in het jaarslag vanwege de fusie met Twee Provinciën en het niet doorgaan van de fusie met **Acmesa** als 'hectisch' omschreven. DGV heeft van Friesland Dairy Foods nog ruim f 25 miljoen te goed. Dat bedrag wordt in 2000 omgezet in een rentedragende lening die tot en met 2009 wordt afgelost. DGV verwerkte 40 miljoen kilogram melk meer dan in 1993. De omzet bedroeg f 379 miljoen (f 372 miljoen).

LC. 1995-06-27

**Bericht 9 september 1997
over de grote fusie tussen
Friesland Dairy Foods,
(Leeuwarden) Coberco
(Zutphen) en de 'vrije'
fabrieken Zuid Oost Hoek
(Oosterwolde) en Twee
Provinciën (Workum)**

Grote fusie

Friese bedrijven en Coberco

Van een onzer redacteurs

LEEWARDEN - De zuivelcoöperaties in het noorden en oosten van ons land fuseren. Dat gaat ten koste van zeker zeshonderd banen. Friesland Dairy Foods in Leeuwarden, Coberco in Zutphen, Twee Provinciën in Workum en Zuid Oost Hoek in Oosterwolde zullen samen de op twee na de grootste zuivelonderneming in Europa worden. Het nieuwe concern heeft een omzet van f 9,11 miljard. Alleen Nestlé in Zwitserland (f 22,8 miljard) en Danone in Frankrijk (f 9,6 miljard) zijn groter.

Het samengaan is een gevolg van de concentratie van de supermarktketens. Die vormen een steeds grotere marktpartij, waar de zuivel wat tegenover wil stellen. Ook het feit dat de melkveehouderij minder steun van de overheid krijgt was een belangrijke aanzet voor de besprekingen.

Door de fusie zullen zo'n 600 van de 5672 arbeidsplaatsen in ons land verdwijnen. Bij de vier bedrijven werken in totaal 11.945 mensen. Van de 8322 personeelsleden van Friesland Dairy Foods zitten er 5721 in het buitenland. Coberco heeft 552 van haar 3077 werknemers in andere landen. Bij ZOH zijn 280 mensen in dienst, bij Twee Provinciën 266.

Bij de fusie zijn zo'n 16.500 veehouders betrokken, de helft van alle veehouders in ons land. Zij leveren 5,1 miljard kilogram melk. De nieuwe coöperatie krijgt het model van Friesland Dairy Foods. De veehouders worden dus ook aandeelhouder. De verwachting is dat het nieuwe concern over drie jaar een winst van tegen de f 200 miljoen zal maken.

Er wordt al op korte termijn gesneden in het aantal arbeidsplaatsen. De productie wordt gestroomlijnd en vrij zeker gaan

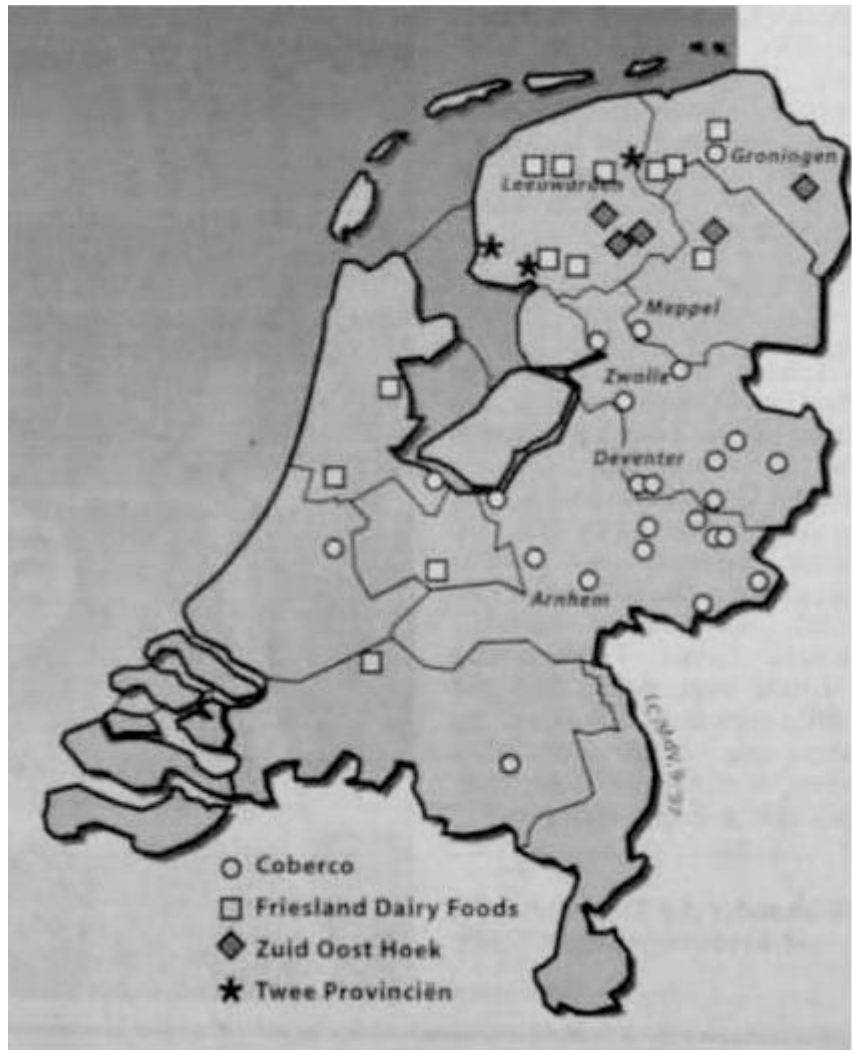
er fabrieken dicht. De directies hebben echter de verzekering gegeven dat er geen gedwongen ontslagen vallen. Vermoedelijk worden voor het overvloedige personeel banen gezocht bij andere bedrijven. Friesland Dairy Foods hakt al geruime tijd met dat bijltje.

De vier coöperaties hebben in Friesland elf vestigingen. Friesland Dairy Foods heeft bedrijven in Leeuwarden, Wolvega, Burgum, Sint Nicolaasga en Dronrijp. ZOH heeft fabrieken in Oosterwolde, Olterterp en Elsloo en Twee Provinciën in Workum, Balk en Gerkesklooster.

Daarnaast beschikt Friesland Dairy Foods nog over ondernemingen in Beilen, Marum, Bedum, Culemborg, Raamsdonksveer, Oosthuizen, Noordwijk (Gr.) en Hoofddorp en tal van vestigingen in het buitenland. ZOH heeft ook fabrieken in Winschoten en Assen.

Coberco opereert vanuit Zutphen en heeft fabrieken in eigen land (onder andere in Vollenhove en Meppel) en vestigingen in België, Duitsland, Spanje, Frankrijk en Engeland. Het is ook eigenaar van de frisdrankenfabriek Riedel.

Pagina 2: Fusie ingegeven door macht supermarkten.

Zuiveldirecteur Jan de Vries: kartelwaker heeft beperkte blik

Jan de Vries verlaat de zuivel. Hij gaat met pensioen. De Vries was directeur van de coöperatie De Goede Verwachting in Workum. Die fuseerde met de fabrieken van Gerkesklooster en Oudwoude. Samen met de Zuid Oost Hoek in Oosterwolde ging de nieuwe coöperatie op in FrieslandCoberco Dairy Foods, een stap die De Vries niet door iedereen in dank is afgenomen. Hij beseft dat als geen ander.

*Jan de Vries "Ik ha it grutte nooit ferkettere."
Foto L.C. Niels Westers*

Door Willem Stegenga

GROU - Formeel neemt hij aan het eind van deze maand afscheid, maar in zijn kantoor wijst Jan de Vries, directeur van Friesland Coberco Dairy Foods, naar wassende dossiers.

Ze horen bij de procedure die de boeren van De Kievit tegen de overname door FCDF hebben aangespannen bij de Nederlandse Mededingings autoriteit (NMa), de kartelwaker. De Vries maakt die klus af.

Het laatste jaar was een kwestie van 'opheffen, bij elkaar voegen en versterken'. „En dat is muai wurk.” Alleen bij de procedure bij de NMa stijgt de verbazing soms boven de charme uit. Zoiets duurt maanden en de logica ontgaat hem. Iedereen in Den Haag roept dat zuivelconcerns spelers van wereldformaat moeten worden. Maar, zo zegt hij zuur, nu vindt de NMa dat het zo wel mooi is geweest. „Doe't us fuzje run wie, binne wy likefolle molke kwytrekke as De Kievit no ynbringe soe. Wer praat jo dan oer?. Boppedat ferwurket De Kievit mar in flutsje fan har eigen molke, DOC yn Hoogeveen kriget fierwei it measte.”

De NMa kijkt volgens De Vries met Nederlandse ogen tegen de wereld aan. De markt is mondiaal, maar voor de NMa houden de mogelijkheden bij de landsgrenzen op. Dat is ook een van de redenen dat er geen fusie tussen Friesland Coberco en Campina zal komen, al roept Albert Lanting van de NLTO dat ook nog zo dapper.

Er is nog een reden, zegt De Vries. Beide ondernemingen zijn bezig zich verschillend te ontwikkelen: Campina op de markt dichtbij huis en FCDF vooral

ook in Azië en andere landen. Beiden zijn groot genoeg om in de wereld een rol te spelen. „By in fúzje moat yn elk gefal ien partij der better fan wurde en dat sit der op dit stuit net yn.”

Dat was anders toen in september 1997 de huidige zuivelreus ontstond. Twee grote coöperaties in een oogwenk samen met twee vrije fabrieken. Friesland Dairy en Coberco met Twee Provinciën en Zuid Oost Hoek. De vrije fabrieken hebben de brug geslagen, zegt De Vries.

Dat was al eerder vertoond. Toen Frico-Domo en CCFriesland samen wilden gaan hadden de vier toen nog bestaande vrije fabrieken de sleutel in handen. Zij waren deelgenoot van CCFriesland. Drie waren mordicus tegen, 'Workum', met De Vries als directeur, was dat niet. „Ik ha it grutte noait ferkettere.” De fusie werd een feit.

Het was de proloog voor een ontstuimige ontwikkeling in de noordelijke zuivel. Workum ging samen met Gerkesklooster en nam later het in problemen verkerende Oudwoude en passant mee. Oosterwolde ging een fusie met Assen aan. Beide vrije coöperaties zaten nog midden in het integratieproces of de directeurs zaten al om tafel met hun collega's van Friesland Dairy en van Coherco. De besturen waren op de hoogte, het personeel niet.

De Vries: „Ik ha my doe wolris frekte iensum field. De Iju yn 'e fabryk wienen drok dwaande de fuzje yn risseltaen om te setten en do hiest al wer in folgende stap setten. Komt by dat op dat momint ek noch krekt myn rjochterhân, Menno Brandsma, kaam te ferstjêren. Dat hat my slim oangrepen.” De zuivelreus moest ontstaan, zo zegt hij, omdat de vrije fabrieken eenzijdig op kaas waren gericht en te klein van omvang waren.

'Workum' had jaren achtereen een cent per liter melk meer aan de boeren uitbetaald, maar op den duur was dat niet te handhaven. Met het samengaan van vrije fabrieken had je meer van hetzelfde gekregen. Door de fusie kregen Workum en Oosterwolde een breder productenpakket, automatisch toegang tot de wereld en niet te vergeten de kans om als nieuwe onderneming een kaasstrategie door te voeren met eigen marketing en eigen merken. De stap is hem niet door iedereen in dank afgenomen. „Guon ha wolris sein dat ik in ferrieder wie. No, dêr kin my wat by foarstelle, seker as dat komt fan lju dy't frije fabrieken ta religy ferheffe.”

De Vries is ondernemer en die moet kijken naar de ontwikkelingen om je heen en in de wijde wereld. Niet dat alles wat groot is meteen zaligmakend is. Hij is ervan overtuigd dat in de schaduw van de groten kleinen kunnen bloeien. Bio-boeren en -fabrieken bijvoorbeeld. Ze moeten echter niet vergeten dat elke schakel in die keten met zo laag mogelijke kosten moet werken en de schaalvergroting niet uit het oog te verliezen. „It is in saaklik ferhaal.”

„Hawar, wy ha no in sterk tsiisblok en dat ha alle boeren yn us lân merke kinnen. Sunder dat hie it der foar harren minder utsjoen, dêr bin ik wis fan”. De zuivel, zegt hij, toont dynamiek en is bezig met strategie.

De concentratie is er veel sneller gegaan dan in welke andere agrarische sector. Volmaakt wordt het nooit, maar wat ontbrak in het verleden toen het een zaak was van 'produceren en verkopen', is er nu wel: eerst een markt ontwikkelen en dan je product er naar toe brengen. „Om't wy grut binne, ha wy dêr no jild foar.”

Friesland Foods, Frico Domo

Foto LC/Catrinus van der Veen

Landbouwcommissie op bezoek bij Frico Domo

WORKUM – De nieuwe wei-eiwit-fabriek van Frico Domo in Workum mag zich verheugen in de belangstelling van landelijke politici als voorbeeld van innovatie in de zuivelsector. Morgen brengt de vaste landbouwcommissie van de tweede kamer een bezoek aan de onlangs in gebruik genomen fabriek.

In de fabriek heeft Frico Domo €6 miljoen geïnvesteerd in een nieuwe productielijn voor eiwit uit weipoeder. De investering was nodig om de te voldoen aan de toenemende vraag naar ingrediënten uit melk en wei. De investering maakt het de Friesland Foods-dochter mogelijk te voldoen aan de strenge eisen die afnemers stellen aan het produceren van kindervoeding.

Het paradepaardje van Frico Domo is de productie van het nieuwe eiwitconcentraat Domo Hiprotal 60MP. Dit ingrediënt is geschikt voor gebruik in zuivelproducten zoals yoghurt en

yoghurt dranken. Het zorgt voor behoud van het romige karakter van deze toetjes en dranken zonder een hoog vetgehalte. Een procent van Hiprotal vervangt drie procent melkvet.

Technologisch is het eiwitconcentraat interessant omdat met minder eiwit een zelfde stevigheid van het eindproduct wordt bereikt. Dat leidt tot lagere kosten voor ingrediënten en een gemakkelijker receptuur. In plaats van mengsel is nu maar een ingrediënt nodig. Bijkomend voordeel is dat vermelding van E-nummers op de verpakking niet meer nodig is, omdat het hier een concentraat uit een natuurlijke zuivelbron betreft.

De Frico Domo-fabriek is gevestigd op hetzelfde terrein als de kaasfabriek van Friesland Foods Cheese. Deze fabriek is de afgelopen jaren ook geheel geïnnoveerd, waarbij de pro-

ductiecapaciteit is uitgebreid naar 60.000 ton kaas per jaar. dagelijks wordt er 1,5 miljoen liter melk verwerkt tot kaas en wei.

De kamercommissie vereert ook het melkveebedrijf van Gerard Huitema in Witmarsum met een bezoek. Daarna vertrekt het gezelschap naar de Praktijkschool in Oentsjerk. Het bezoek is georganiseerd door de Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO).

LC 1999-03-17

Bijlage I

Fusie met Oosthum 1962 / aangenomen LC.13-11-1962

Zuivelkoöperaties Zuidwesthoek willen fuseren

De besturen van de koöperatieve zuivelfabrieken te Workum en te Oosthem (bij IJlst) hebben besloten de leden voor te stellen de beide fabrieken gemeenschappelijk te exploiteren. Aan dit voorstel zijn uitvoerige besprekingen voorafgegaan, zo wordt aan de leden meegedeeld en daarbij bleek een grote mate van overeenstemming te bestaan over de toekomstverwachtingen van beide fabrieken. Door de volledige besturen is met algemene stemmen besloten tot een gemeenschappelijke exploitatie over te gaan.

Met ruim dertig miljoen kilogram boerenmelk per jaar is de fabriek in Workum de grootste koöperatieve zuivelfabriek in Friesland, een positie die de laatste jaren steeds meer in het gedrang kwam door de grootscheepse concentraties, die elders in Friesland op gang zijn gekomen. De zuivelfabriek in Workum ondergaat op het ogenblik een verbouwing, die de fabriek geschikt moet maken voor de mechanische kaasbereiding. De zuivelfabriek in Oosthem heeft al ruim acht miljoen kilogram melk, een hoeveelheid melk, die tegenwoordig niet meer als een verantwoorde basis voor grote investeringen wordt beschouwd. De fabriek in Oosthem heeft al eens fusiebesprekingen gevoerd met de fabriek in Heeg. Deze zijn afgesprongen, hoewel Heeg de fusie aantrekkelijk trachtte te maken door zich bij de Frico aan te sluiten, waarvan Oosthem ook deelgenoot is. De fabriek in Workum is een zogenaamde „vrije” fabriek en is niet aangesloten bij de Frico.

LC. 1962-11-09

Bijlage II

Fusiebesluit Warns 1964 / aangenomen LC.02-05-1964

Warns nam fusie zuivelindustrie Workum aan

De ledenvergadering van de coöperatieve **zuivelfabriek** te Warns heeft gisteravond het voorstel van het bestuur om tot **fusie** over te gaan met de coöperatieve **zuivelfabriek** te Workum met de vereiste tweederde meerderheid van stemmen, aangenomen. Er werden 151 stemmen vóór uitgebracht en 59 tegen. Slechts acht leden waren niet ter vergadering vertegenwoordigd.

De fabriek in Warns, die ongeveer acht miljoen kilo melk per jaar ontvangt, blijft voorlopig doordraaien, omdat de fabriek in Workum nog niet klaar is voor de ontvangst van 50 miljoen kilo melk, de hoeveelheid, die door deze concentratie bijeengebracht wordt. De ledenvergadering in Warns berooft voorts tot likwidatie van de vereniging Het personeel gaat over naar Workum. Er is de laatste tijd nog enige actie gevoerd om de fabriek in Warns op een andere manier te likwidieren en voorlopig in stand te houden.

De heer Ter Pelkwijk bood vervolgens een bronzen plaat, waarin de uitspraak van dr. Lodder is gegraveerd: „Durf het leven te wagen met Jezus Christus”, aan het bestuur van het ziekenhuis aan. Ds. S. Zeilstra, voorzitter van het bestuur, aanvaardde de gedenkplaat met de mededeling, dat daaraan, wanneer het nieuwe ziekenhuis gereed zal zijn, een centrale plaats zal worden gegeven en tot zo lang het dr. Lodder-paviljoen zal sieren.

LC. 1964-05-02

Bijlage III

Fusiebesprekingen met Warns, Heeg en Uitwellingerga
1964 / aangenomen Heeg en Woudsend LC 1964-09-15

Nieuwe zuivelconcentratie met Workum/Warns, Heeg en Uitwellingerga

De snelle concentratie van **koöperatieve zuivelfabrieken** in de Zuidwesthoek, die twee jaar geleden begonnen is, lijkt opnieuw voortgang te vinden nu het bestuur van de zuivelindustrie Workum/Warns/Oosthem overeenstemming heeft bereikt met de besturen van de **zuivelfabrieken** te Heeg en Uitwellingerga. Volgende week zullen de plannen tot **gezamenlijke exploitatie** van de fabrieken in Workum en Heeg aan de leden worden voorgelegd. De fabriek in Uitwellingerga zal bij uitvoering van de plannen stopgezet worden. Als de concentratie door de leden wordt aangenomen ontstaat in de Zuidwesthoek een zuivelblok met 65 miljoen kg melk. Ruwweg wordt hiervan door Heeg ruim tien miljoen en door Uitwellingerga vijf miljoen ingebracht.

De concentratie in de Zuidwesthoek is nog geen twee jaar geleden in gang gezet door het samengaan van Workum en Oosthem, die gevolgd werd door de concentratie met Warns. De zuivelfabriek in Oosthem is inmiddels stopgezet, terwijl Warns alleen nog dienst doet als melkontvangststation. Indertijd zijn er ook fusiebesprekingen geweest tussen Oosthem en Heeg. Heeg sloot zich toen bij de Frico aan, doch Oosthem, ook een Frico-fabriek, zag weinig

heil in het samengaan van twee kleine fabrieken en ging later samen met Workum, dat voor de afzet van zijn producten niet aangesloten is bij de Frico. Ook Uitwellingerga is aangesloten bij de Frico, zodat er wel enige spanning ontstaat over de verdere ontwikkeling van de Frico. Als de concentratie doorgaat **grenst Workum-Heeg straks aan het ge-**

died van de grote concentratie Haskerhorne - Luinjeberd - Oudeschoot - Wolvega, die vorig jaar tot stand kwam. Ten zuiden daarvan liggen nog verscheidene kleine zelfstandige **koöperaties** en uiteraard de Novac (**Oosterzee - Munnekeburen - Blokzijl - NOP**).

De concentratie van de **koöperatieve zuivelindustrie** in de Zuidwesthoek hangt ook samen met de toenemende concentratie in de **partikuliere zuivelindustrie**. Dit jaar werd de **melkaanvoer van het Nestlé-Hollandia-concern** centraal geregeld en onder de boeren ontstond terecht de vrees, dat de vele kleine **koöperatieve zuivelfabrieken** om Sneek het op den duur niet zouden kunnen bolwerken tegen de grote **partikuliere industrie**. De werfkracht van de **koöperaties** dreigde daaronder te lijden. De situatie lijkt zich nu te wijzigen.

LC. 1964-08-26

Zuivelfabriek Uitwellingerga naar Workum

De koöperatieve **zuivelfabriek** te Uitwellingerga zal ook toetreden tot de groep gefuseerde **zuivelfabrieken** om Workum en Heeg. In een extra-ledenvergadering is met zeer grote meerderheid van stemmen besloten de **fusie** aan te gaan, hetgeen voor Uitwellingerga te zijner tijd stopzetting van de fabriek betekent. In de herfst van vorig jaar is het fusieplan in Uitwellingerga afgestemd, doordat de tweederde meerderheid voor de opheffing van de fabriek niet gehaald werd.

Heeg, Woudsend en Workum namen het plan wel aan en nu komt ook Uitwellingerga de groep van de „Goede Verwachting” versterken, nadat Oosthem en Warns al waren voorgegaan. De groep komt nu op een jaarlijkse melkaanvoer van 75 miljoen kg en is daarmee de tweede in grootte van de bij de Friese Zuivelbond aangesloten zuivelkoöperaties. De grootste is de Novac met 120 miljoen kg en de derde De Takomst met fabrieken in Haskerhorne en Wolvega. De melk van de groep in de Zuidwesthoek kan geheel verwerkt worden in de fabrieken te Workum en Heeg, terwijl uiteraard ook gesteund wordt op de afzet naar de CCF in Leeuwarden.

LC. 1965-02-19

Zuivelfabriek

Witmarsum gaat fusie aan met Workum/Heeg

De ledenvergadering van de koöperatieve **zuivelfabriek** in Witmarsum heeft gisteravond met algemene stemmen besloten tot fusie met de koöperatieve zuivelindustrie „De Goede Verwachting”, die fabrieken in Workum en Heeg heeft. Eerder op de dag werd het fusievoorstel in Workum reeds aangenomen. De melkaanvoer in Witmarsum bedraagt ongeveer veertien miljoen kg per jaar, zodat het totaal in De Goede Verwachting door de fusie op 90 miljoen kg komt. Witmarsum zal hoogstens nog enige tijd melkontvangststation kunnen blijven, omdat de personeelsbezetting in Witmarsum straks geen melkverwerking meer toelaat.

De **zuivelfabriek** in Witmarsum stond enkele jaren geleden voor belangrijke investeringen en het polste de omliggende fabrieken over een samengaan. De fabrieken wilden daar wel op ingaan, wanneer Witmarsum in likwidatie zou gaan en de melk over de andere fabrieken zou verdelen. Deze fabrieken wilden daarbij hun volledige zelfstandigheid bewaren. De leden van Witmarsum achtten dit geen oplossing van het vraagstuk, waar zij voorstonden, hetgeen er nu toe heeft geleid, dat zij zich hebben aangesloten bij de snel groeiende koöperatie in de Zuidwesthoek. In de Friese greidhoek zijn nu nog slechts twee kleine fabriekjes overgebleven namelijk in Achlum, de oudste koöperatieve fabriek in Friesland, en in Tzum. Eerder sloten Wommels en Scharnegoutum zich aaneen in De Terpen ten einde de melk van Wieuwerd en Oosterend te verwerken. Ook ligt er dan nog de **zuivelfabriek** te Weidum. Het gebied wordt in het noorden afgesloten door De Maatschap met fabrieken in **Dronrijp** en Marssum, welke laatste ook op de nominatie staat om gesloten te worden.

LC. 1965-09-21

Zuivelfusie in Friese Zuidwesthoek

De besturen van de zuivelcoöperaties in Workum en Hemelum hebben besloten de leden een fusievoorstel voor te leggen. Bij deze fusie is 130 miljoen kg melk betrokken. De fabriek in Koudum zal op korte termijn worden gesloten. De besturen hopen in de drie resterende fabrieken (Workum, Heeg en Hemelum) tot een specialisatie in de melkverwerking te komen en door sanering van het melkvervoer tot verlaging van de kosten. De zuivelcoöperatie in Workum is de grootste buiten de **Frico** staande coöperatie in Friesland. Ook de coöperatie in Hemelum is voor de afzet van boter en kaas niet aangesloten bij de **Frico**. Het is de bedoeling, dat de fabriek in Hemelum zich zal toeleggen op de productie van cheddar en blokkaas. Hemelum-Koudum ontvangt ongeveer 25 miljoen kg melk. De fabriek in Koudum zal ook zonder een eventuele fusie gesloten worden.

Bijlage VII

Fusie-goedkeuring Balk LC 1969-02-21

Zuivelfabriek Balk fuseert met **De Goede Verwachting**

De besturen van de coöperatieve zuivelindustrie De Goede Verwachting te Workum en van de coöperatieve zuivelfabriek te Balk hebben besloten fusievoorstellen te doen aan de leden. De vereniging te Balk zal dan aan het einde van dit jaar liquideren. De exploitatie van beide fabrieken wordt samengevoegd vanaf mei 1968. De besturen delen aan de leden mee, dat sluiting van de fabriek in Balk niet wordt overwogen. Indien de leden van de beide verenigingen met de voorstellen instemmen, zal De Goede Verwachting een jaarlijkse aanvoer hebben van 155 miljoen kg melk, die verwerkt wordt in de fabrieken te Workum, Heeg, Hemelum en Balk. Het bestuur van De Goede Verwachting heeft laten weten, dat de fabriek goed in de bestaande combinatie past.

LC 1969-02-21

Bijlage VIII

Fusie-goedkeuring Tzum LC 1971-02-05

Zuivelfabriek Tzum koos voor Workum

De ledenvergadering van de coöperatieve zuivelfabriek te Tzum heeft gister met grote meerderheid van stemmen besloten zich aan te sluiten bij de coöperatieve zuivelindustrie De Goede Verwachting te Workum. De fabriek in Tzum ontvangt veertien miljoen kg melk per jaar, zodat de coöperatie in Workum, wanneer de fusie daar ook wordt aangenomen, 180 miljoen kg melk per jaar zal ontvangen.

Met enige spanning wacht de coöperatieve wereld in Friesland nu af, wat de coöperatieve zuivelfabriek in Achlum de buurfabriek van Tzum gaat doen. Het bestuur pleegt druk overleg. De heer Jac. van der Pol is er tot voorzitter benoemd, omdat de leden vertrouwen hadden in zijn koopmansgaven. Achlum (dertien miljoen kg melk) is evenals Tzum aangesloten bij de Frico, doch de verhouding met de Frico is de laatste jaren verkoeld, omdat men in conflict kwam met de kwaliteitseisen van de Frico.

LC 1971-02-05

Melk naar **zuivelfabriek** Tzum Achlum besluit tot fusie met Workum

De ledenvergadering van de coöperatieve **zuivelfabriek** te Achlum is met bijna algemene stemmen accoord gegaan met het voorstel van het bestuur een fusie aan te gaan met de coöperatieve zuivelindustrie „De Goede Verwachting” te Workum. Er werden 272 stemmen voor het voorstel uitgebracht en een zestiental tegen.

De **zuivelfabriek** in Achlum ontvangt ruim dertien miljoen kg melk. Het ligt in de bedoeling, deze melk na verloop van tijd in de fabriek te Tzum, die kort geleden met Workum fuseerde, te verwerken, waardoor in Tzum een kleine 30 miljoen kg melk zal worden aangevoerd. De werkgelegenheid blijft aldus behouden in dit dorp. Ook het personeel uit Achlum zal voor een groot deel in Tzum terecht kunnen. De aanvoer bij de coöperatie „De Goede Verwachting” komt door deze fusie dicht bij de 200 miljoen kg melk te liggen.

In de ledenvergadering te Achlum ging ook een stem op, die het betreurde, dat de coöperatieve afzet van de zuivel in Friesland door de fusie met Workum verzwakt werd. Achlum zal namelijk evenals Tzum het deelgenootschap bij de Frico moeten opzeggen. De boeren van Achlum tekenden reeds in grote getale het ledenregister van De Goede Verwachting, waarbij het opvallend

was, dat ook leveranciers van Achlum, die niet lid waren, wel het register voor Workum tekenden. Een kwart van de boeren bij Achlum is los leverancier.

Als gevolg van het besluit in Achlum zal het aantal zelfstandige zuivelcoöperaties in Friesland dalen tot 21. De melk van De Goede Verwachting wordt verwerkt in fabrieken te Workum, Balk, **Heeg** en straks Tzum. Workum is niet aangesloten bij de Frico. De aanvoer van melk bij Tzum en Achlum bedraagt slechts drie procent van de totale aanvoer bij de Frico-deelgenoten.

Op Terschelling lijk van schipper uit Breskens aangespoeld

Op het Noordzeestrand van Terschelling bij paal 22 (ter hoogte van Oostereind) is gisteren een lijk aangespoeld. Het bleek het stoffelijk overschot te zijn van schipper Jacob Abraham Vermeulen uit Breskens, wiens schip „André”, BR 16, sinds 12 januari werd vermist. De BR 16 had vier man aan boord, onder wie ook een zoon van de schipper. Vermoedelijk is de Breskens onder de kust van Engeland door een olietanker overvaren.

Bijlage X

Laatste melkboot LC 1971-10-22

Laatste melkboot van Workum na 77 jaar uit vaart

WORKUM - Voor het laatst vaart vanavond de melkboot van de zuivel-fabriek in Workum. De volgende dag wordt alle melk voor de fabriek over de weg aangevoerd en dan is er een einde gekomen aan een periode van 77 jaar melkvaren voor de fabriek. Vandaag wordt nog bij zes boeren van de Workumer fabriek de melk met de boot opgehaald uit het Heidenschap en langs de Trekvaart tussen Workum en Parrega. Van algemeen belang is vooral, dat de melkboot in de winter de route van de Elfstedentocht niet meer opbreekt.

De laatste melkvaarder van Workum is de heer Lolke Vrolijk. De fabriek te Workum is een van de drie fabrieken van de zuivelcoöperatie De Goede Verwachting, waarvan de fabriek in Heeg ook nog melk over water ontvangt. De drie boeren op het eiland De Gouden Bodem tussen Heeg en Woudsend zijn blijvend op vervoer over water aangewezen. Verder vaart er voor De Goede Verwachting nog een melkboot bij Oosthem. Eerder deze herfst werd bij Oppenhuizen een melkboot uit de vaart genomen.

Van de zes boeren, die hun melk morgen aan de weg moeten leveren, zijn er drie in het Heidenschap, die hun bussen een eind moeten opbrengen naar de melkriet. De drie boeren aan de Trekvaart moeten de bussen dagelijks over de vaart brengen.

LC. 1977-10-22

Bijlage XIa

Samengaan van Frico-DOMO en CCFriesland LC1990-10-20

Meerder artikelen in Leeuwarder Courant. Moeizaam proces doordat de 'vrije' fabrieken geen lid waren van de Frici-Domo en wel van de CCFriesland.

Er werd 24 oktober officieel getekend – er was toen nog geen overeenstemming met de 'vrije' fabrieken. zie volgende blz.

Akte zuivelfusie nog niet getekend

LEEWARDEN - De akte die de fusie tussen CCFriesland en Noord-Nederland formeel moet bezegelen, is nog steeds niet getekend. Terwijl de nieuwe coöperatie Friesland (Frico/Domo) zich naar buiten al als eenheid presenteert met gezamenlijke stands op beurzen in Parijs en Düsseldorf, waart de organisatie nog rond in het luchtledige. Formeel is er geen bestuur, geen voltallige directie en geen aanspreekpunt.

De akte zou aanvankelijk op 17 oktober worden getekend, maar op dat moment was Domo-bestuurder Machiel Sol in het buitenland. De bezegeling van de fusie werd derhalve verdaagd. Vorige week had de fusie rond kunnen zijn, ware het niet dat Sol en Otten in recente ontwikkelingen aanleiding vonden het passeren van de akte even uit te stellen. Woordvoerder Douwe Tamminga zegt geen commentaar te kunnen geven.

Bekend is dat interim-voorzitter Albert Hagting een stempel op de organisatie drukt. Dat gaat ten koste van de positie van adviseur Feijo Sickinghe. Intern heeft dat tot botsingen geleid. Mede daardoor zou de akte nog niet zijn getekend. De verwachting is overigens dat dat deze week alsnog zou gebeuren.

LC 1990-11-20

Friese zuivel wil strijd over fusie stoppen

LEEWARDEN - Aan de onderlinge strijd in de Friese zuivel lijkt een einde te komen. Binnenkort zullen de besturen van de vrije fabrieken en het bestuur van de zuivelcoöperatie Friesland Frico/Domo beslissen over een contract waarvoor de voorzitters en de directies de basis hebben gelegd. Van beide kanten is de wil aanwezig om het conflict te beëindigen en als goede burens verder door het leven te gaan. De gerechtelijke procedure die drie vrije fabrieken tegen Friesland Frico/Domo hebben aangespannen, zou binnenkort worden afgebroken.

Het conflict tussen De Zuid Oost Hoek in Oosterwolde, Huisternoord in Oudwoude, De Twee Provinciën in Gerkesklooster en De Goede Verwachting in Workum aan de ene kant en Friesland Frico/Domo aan de andere kant, is ontstaan op het moment dat de laatste coöperatie ontstond uit **CCFriesland** en Frico/Domo. De vier vrije fabrieken waren lid van **CCFriesland** en eisten hun aandeel in het eigen vermogen in die fabriek (f 72 miljoen) op. De vier voorzien - evenals Frico/Domo - **CCFriesland** van melk. Jaarlijks komt hun aandeel op 120 miljoen kilogram.

De onder leiding van jonkheer Feijo Sickinghe gevormde Friesland Frico/Domo ging niet in op de eisen van de vier vrije fabrieken. Voor Gerkesklooster, Oosterwolde en Huisternoord was dat aanleiding om te bedanken, Workum bleef lid onder voorwaarden. Friesland Frico Domo betwistte de rechtmatigheid van het bedanken waarop de drie vrije fabrieken naar de rechter stapten.

Die hebben geleid tot een voorstel dat in eerste instantie het bestuur van Friesland Frico/Domo moet goedkeuren. De drie vrije fabrieken (Oosterwolde, Oudwoude en Gerkesklooster) beëindigen hun lidmaatschap van Friesland Frico/Domo zonder uittegeld te betalen. Zij verplichten zich tien jaar lang 15 procent van hun melk aan de grote coöperatie te leveren.

Over enkele weken zou de rechter eventueel een uitspraak doen. Vantevoren stond vast dat de verliezende partij in hoger beroep zou gaan. Om aan al die procedures een einde te maken en te voorkomen dat bij verschil in de uit te betalen melkprijs de vrije fabrieken de grote coöperatie te veel boeren zou afnemen - er is al een flinke melkstroom op gang gekomen van Friesland Frico Domo naar de Zuid Oost Hoek - zijn er de afgelopen dagen onderhandelingen gepleegd.

LC. 1991-03-22 eerste deel

Bijlage XIc

Over tien jaar zal hun aandeel in het eigen vermogen van de voormalige **CCFriesland** worden uitgekeerd.

Over 1990 ontvangen de drie fabrieken de prijs die **CCFriesland** zou hebben uitbetaald, als zij niet zou zijn gefuseerd. De resultaten van de **CCFriesland**-poot zijn volgens de vrije fabrieken namelijk hoger dan die van Frico/Domo. De vrije fabrieken kunnen op die manier hun boeren een prijs uitbetalen die ongeveer een halve cent hoger ligt dan wanneer zij de prijs van Friesland Frico/Domo zouden krijgen.

De komende tien jaar willen de vrije fabrieken van de grote coöperatie een prijs die overeenkomt met de gemiddelde prijs van de eigen fabrieken plus een cent voor de eerste drie jaar en drie cent per kilogram voor de volgende jaren.

Wanneer het bestuur van Friesland Frico/Domo met dit voorstel akkoord gaat betekent dat de coöperatie de eerste drie jaar f 1,2 miljoen meer moet betalen aan de vrije fabrieken en de daarop volgende jaren f 3,6 miljoen meer dan wanneer men eind vorig jaar tot overeenstemming was gekomen.

Over de relatie van De Goede Verwachting in Workum met Friesland Frico/Domo wordt nog overleg gepleegd. Die fabriek heeft bij de grote coöperatie de status van c-lid. Workum lijkt het resultaat van de onderhandelingen met de drie vrije fabrieken af te wachten om vervolgens zelf tot overeenstemming te komen.

LC. 1991-03-22 tweede deel

Leden van ‘Workum’ tegen contract NOF

WORKUM - Leden van de zuivelcoöperatie Twee Provinciën in **Workum** hebben gisteren ernstige bezwaren geuit tegen het contract dat fusiepartner Huisternoord in Oudwoude heeft de leveranciersvereniging Noordoost-Friesland. Het contract heeft de fusie niet in de weg gestaan. Die werd met 694 stemmen voor en 15 tegen vlot over de streep getrokken. De fusie gaat met terugwerkende kracht op 1 januari van dit jaar in.

De leden van Twee Provinciën vinden dat je geen contract kunt afsluiten met een groep leveranciers die een melkprijs krijgt die net even hoger is dan die van de eigen leden. Elders in het land gebeurt dat ook, in **Workum** stuitte dat op weerstand.

Twee Provinciën heeft Huisternoord echter met alle lusten en lasten overgenomen en zal het contract gedurende de komende vijf jaar uitdienen. De leden van Noordoost-Friesland moeten overigens nog beslissen of ze hun melk aan Twee Provinciën zullen blijven leveren. Ze kunnen in beginsel afhaken, maar dat wordt niet waarschijnlijk geacht. Voor een klein deel van de leden was het contract van zo'n zwaar gewicht dat ze tegen de fusie stemden. De anderen vonden dat

de overeenkomst de fusie niet mocht blokkeren.

De nieuwe coöperatie heeft 1600 leden en 290 medewerkers. Jaarlijks zal er 700 miljoen kilogram melk worden verwerkt in de fabrieken van **Workum**, Gerkesklooster en Balk. De fabriek in Heeg wordt op 1 september gesloten. Die productie gaat over naar Gerkesklooster waar een nieuwe kaasfabriek is gebouwd en inmiddels al in werking is gesteld. De fabriek van Oudwoude wordt binnenkort ook gesloten. Het personeel gaat voor het grootste deel over naar Gerkesklooster. De productie wordt over de andere fabrieken verdeeld.

Op grond van de cijfers van vorig jaar zal Twee Provinciën jaarlijks zo'n 70.000 kaas maken, 5000 ton boter, 2000 ton melkpoeder en 30.000 ton weipoeder, weiwit en permeaat. De nieuwe onderneming heeft een omzet van f 645 miljoen, een balans-totaal van f 250 miljoen en is wat grootte betreft de vierde coöperatie in ons land.

Met deze fusie is in korte tijd het aantal zuivelcoöperaties in Friesland gereduceerd tot drie: Twee Provinciën en Zuid Oost Hoek in Oosterwolde en daarnaast Friesland Dairy Foods.

LC. 1995-06-27

Jaar	Melk	Vet	Eiwit	Melkg.	Kosten	
1961/ 1962	32,7	3,98		29,51		
1964 / 1965	74			34,34	4,39	
1965 / 1966	76,3			38,02	4,75	
1980	240			67,00		83,6 % tankmelk
1981	290			73,24		97.5 % tankmelk / 220 man personeel
1984	311	4,24	3,36	79,59		
1985	312	4,33	3,37	79,61		
	314	4,43	3,39	86,70		
1987	292	4,45	3,38	88,22	9,8	81,34 in verslag 1988
1988	290			86,73	9,73	
	279				9,23	139man personeel
1990	289	4,497	3,486	81,12	9,58	149 man personeel
1991				83,10		
	334	4,525	3,495	78,31		
1994	354	4,505	3,484	79,32		
1995				76,38		1e verslag als Twee Provinciën